

ААМТА

«ААМТА»

АПСНЫ АШӘКӘЫӘЦӘА РЕИДГЫЛА АГАЗЕТ
ГАЗЕТА СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ РЕСПУБЛИКИ АБХАЗИЯ

Иапцоуп
2013 ш.
март азы

№ 3-4 (146)

2025 ш.

март –

апрель

АПСНЫ АХӘЫНТҚАРРА РАҒХЪАТӘИ АХАДА ВЛАДИСЛАВ АРЗЫНБА

ДИИЖЪҒЕИ 80 ШЫҚӘСА ЦУЕИТ

Жәлар рґыза ихыґша

Аґсны Ахәынґқарра Раґхъатәи Ахада Владислав Арзынба иґстазаара зегы аґцаарадырра, чыдала аґоурыхґцаара иазкын. Убри акнытә, уи шыахәла идыруан ижәлар рґоурых, иґсадгыл иахнагахъаз арыґцарақәа. В.Арзынба акыр шықәса инеиґынкылыны Москва аус шиуазгы, хара дгыламызт, ижәлар рхәа ихәаан, рыґәґыха игәґыхан, иыызца аґарауаа азәыроуи дрымадан, аиызара рыбжъан. Иааиґмыркызақәа Аґсны иґоуиану еснаґ дзәґлымхәан. Аґцарадырраґы акырза зылшаша царауауны дырбон, иґәґәґуан, Аґсны еиґш, Урыстәылангы. 1986 ш. адоктортә диссертация анихъа ашыґахъ еиґаґы аерґбаит иусура амәхак. СССР Аґцарадыррақәа Ракадемия Мрагыларатґаара аинститут ажәытәзатәи Мрагылара аидеологи-еи акультуреи рсектор деиґабын.

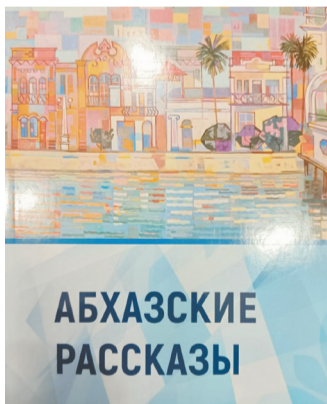
Аґарауау В.Арзынба ихъз аґәаанырґәґы ирахахъан, чыдала адунеи ахеттологцәа рыбжъара инарґбааны дырдырхъан, ихаґа лымкаала уи инапы злалакыз (Алґарґа 2-тәи ад.)

«Аґсуа жәабжъқәа» – Москва

Ааигәа Москва, Алитераторцәа рыґәны аґны имәаґысит ашәкәыәцәа реидгылақәа жәларбжъаратәи реилазаара иґанатаз аґыраарала аурысшәахъ еиґаґаны иґыжы аґсуа шәкәыәцәа ражәабжъқәа реизґа «Абхазские рассказы» азырґара. Уи абзоуруп 1999 ш. раахыс Аґсны ашәкәыәцәа Реидгылеи ашәкәыәцәа реидгылақәа жәларбжъаратәи реилазаареи

ирыбжъоу аиызареи аусеицу-реи. Жәларбжъаратәи ахеидкыла иахъа ахантәаыс иамоу И. Коноплянников хаґала ашәкәы аґыжъра дахатґылеит. Абасала, фышықәса раґхъа аґыжъра иазырхиаз аизґа аґхъаәцәа ироуит.

Хымґада, 700 дакыа иреитдам аизґа Москва урысшәала аґыґтра хґыс бзиоуп алитературатә иґстазаараґы. Аурыс рхъаәцәа ркынза (Алґарґа 5-тәи ад.)

Аґсны Ахадас далхуп Бадра Гәынба

Аґсны Ахада иалхразы март 1 азы аәынґтәраан имәаґысыз абжъыґтира алґшәәқәа рыла, Аґсны Ахадас далхуп Бадра Гәынба, уи ихаґыпуааыс – Беслан Бигәаа.

Апрель 2 рзы Бадра Гәынба инапынґақәа рынаґзарахъ инеиразы тоуба иуит.

АґСЫ ТґОУП ДЫРМИТ ИХӘЫШґААРА

Е. Цышәґа лґыхымґа

Апрель 23 рзы Р. Цы. Гәымба ихъз зху Аґснытәи ахәынґқарратә филармонияґы ахәаґшцәа идырбан Аґсны ашәкәыәцәа Реидгыла иазнархиаз жәлар рпоет Дырмит Гәлиа иреиамґақәа ирылху асценариала иґәыргылаз алитература-театртә композиция «Аґсы тоуп сара схәышґаара». Уи еиґәыршәан Д. Гәлиа ипоэзии, ипрозеи, игәалашәарақәеи, ипублицистикеи рыла. Урґ иаадырґшуеит апоет, апрозаик иґстазаареи иреиаратә мәеи рахътә еиґа акрызцазкуа ахґысқәа.

Ақәыргыламґа иалахәын: Д. Гәлиа ироль назыґзоз Аґсны зәаґсазтәыз артист Сырбеи Сангәлиа, иара убас Аґсны жәлар рартист Къасоу Хаґба, Аґснытәи ахәынґқарратә университет аґазара афакультет атеатртә казара астудентцәа: Леон Барчан, Хаґьарат Цыоуа, Расида Сулаа, апоетцәа: Анатоли Лаґәлаа, Гунда Сақәна, Дмитри Габалиа, Аинар Чыґанаа, Гәдиса Тодуа напхгара зиґо Атеатртә школ аґаәцәа: Соломон Бганба, Соломеа Амґар, Амадеи Хонзиа, Аґснытәи ахәынґқарратә

хорте капелла – адирижиор Барас Кәыцба инапхгарала (асахъаркыратә напхгаы, адирижиор хада – Аґсны жәлар рартист Нодар Чанба), авокалґе-инструменттә ансамбль «Гәында» (асахъаркыратә напхгаы – Аґсны жәлар рартистка, «Ахъз-Аґша» аорден ахґатәи аәазара занашыоу Роза Чамагәуа), Ахәынґқарратә ахәычґы хореографиатә ансамбль «Абаза» (асахъаркыратә напхгаы Аґсны зәаґсазтәыз артистка Циала Чкадуа, абалетмеистр хада – Аґсны зәаґсазтәыз артист Алексеи Аршба), ахортә студия «МиСолька» (анапхгаы – Николь Смыр). Ақәыргыламґа иаґын аекран аґны ирбоз Д. Гәлиа изкны иґырххыоу авидеонґамґақәа, адокументтә кадрқәа, ашәкәыәы иґстазаара иадхәалоу ахґысқәа, еиуеиґшым ашықәсқәа раан иґыхыз ифотосахъақәа ухәа. Режиссиорс дамоуп С.И. Чанба ихъз зху Аґсуа хәынґқарратә драматә театр актиор, арежиссиор ґәа Гәдиса Тодуа.

Аґсны ашәкәыәцәа Реидгыла ахантәаы В. Аґхазоу иґәґыларала (Алґарґа 5-тәи ад.)

АБЫЗШӘА АНЫКАМЛА – АМИЛАТҒЫЫ ҖАЛОМ...

Владислав Арзынба иңәжәра

Т. Җапуа: — Җконституцияҗы иануп аҗсуа бызшәа хәынҗаррате бызшәоуп хәа. Аҗсшәа ишахәтоу еиҗш аҗиара аиуртә еиҗш, ххәынҗарра азыхиоума убри иакәнагоу ахарҗь аҗагыла-ра, иалшома?

В. Арзынба: — Зегь раҗхьаза, са сгәы ишаанаго, абри җыҗык аҗсшәа бзиа изымбо, изҗахым, зегь раҗхьаза ахарҗь азҗаара җылоушәа, ус рхәоит. Избан акәзар, иаҗахума азҗараза идууп. Аха, зегь раҗхьаза игылоу ахарҗь акәзам... Нас хҗоурых шыҗаз жәдыруеит, абжеиҗараҗык аҗсуаа Аҗсынҗәыла ишыҗыргаз, дара аҗсуаа Аҗсынҗәыла ишмаҗы-хаз. Асовет мҗра аныҗаз, теориак ыҗан — абызшәа хәыҗкәа аамҗала изуеит, аамҗала, еиҗа идуу абызшәакәа аанхоит, нас бызшәак ауп хәа ианхо...

Т. Җапуа: — Иахьагы убас

сархәеит сара сахьразҗауаз, усҗан маҗара акәымкәа...

В. Арзынба: — Ус дара мса-аит ус ишыҗало. Иахьа уажәра-анҗа ара иаабоит... Нас ус хазхәыҗуазар хара, иалаххи абри Аҗсынҗәыла Аконституция, Аҗсынҗәыла иара ахәынҗаррагы иалаххи? Даҗеа милаҗк алаҗхып, хажәлақәагы ус ианаҗаҗа, хми-лаҗгы хажсахып, изаҗахы?... Ари хәыҗ-хәыҗы аус адулатәу. Иеилкаауп. Избан акәзар, асо-вет мчы аныҗаз, аҗхыраара аа-мышьҗахьгы, апроблемақәа да-араза ираҗәан. Ишәгәалашәоит, хәыҗ-хәыҗы аҗсуа бызшәа иара җышшәоу, «а» бызшәоу, урыс-шәоу, узеилымкаауа убас иҗалон. Зны-зынла, агазет «Аҗсны» уа-наҗхьоз, аурис бызшәа уаҗхьоз-шәа иҗалон, избан акәзар, аурис бызшәа аҗнытә иааганы иараз-накала еиҗаргон. Ари аиҗагара ус акәзам ишазнеитәу: «а» анна-цудалак, зегь җышшәахоит хәа, ус акәзам. Убас, убри азыҗәан, аҗсуа бызшәа цәҗгәла ираҗәаза-ны иалалеит аҗәәқәа, аҗсуа бы-зшәа иатәым. Уахь уахәаҗшуа-зар, хара ххәтәы бызшәаҗы аҗәа ссиркәа хәмоуп, аха иаххашҗыз... Уажә ааигәа сара даараза исси-

руп хәа исыҗхьазо шәкәык цәы-рҗит. Уи Петиа Кәыҗниа ишәкәы аҗсуа «Анатомиа» ауп. Петиа дшантропологу здыруан сара ибзианы, дшантрополог бзиоу, аха иара абызшәа аганахьала-гы абри ииҗшааз аилкаарақәа сара даара ссиршәа избейт. Хәхәаҗшып, иаххәап, ааигәа Ген-ко — аурис җарауаа дузза, аҗсуа бызшәа адыга бызшәақәеи рзы ижәар җыҗит. Шәрыхәаҗшы, иара аҗәәқәа уа, аҗсуа аҗәәқәа иану! Аҗсуа бызшәаҗы иаххашҗыз ыҗо-уп. Шәахәаҗш «а» җыҗыҗыҗы. Иаххәап, абри Анатоли Хьеҗиа дызхәгылоу аҗәар, абыржәы еидкылоу аматериалқәа, аҗәар иазкны. Иаххәап, жәа-процентк раҗара хара иаадыруеит аҗәәқәа, убра иану. Аҗысқәа рыхьзқәа, аҗиаақәа рыхьзқәа, иаххашҗыз. Избан хара даҗеа бызшәак ала изаххәои, ххәтәы бызшәала иаххәаратәы хәаоупеи?... Иҗамо-уп урт аҗәәқәа... Нас, ус анаҗ-ха, иара абри аҗсуа школгы, уаҗҗас, җысуа школуп хәа азухәо маҗана иҗамазам. Аха ижәдыру-еит шәара җыҗх, абра, Аҗәа убас аҗагылазашьа ыҗан, аҗсуаа аб-жеиҗараҗык ахьҗаз, аҗсуа школ, иаҗсуа школуп хәа иахьыҗаҗҗаз,

җыҗык аучыҗлақәа уа аус зуаз, җыҗык аҗаақәа иааны, абри җаҗатәзам хәа хәрхәеит. Нас, сара ус ауп азҗаара шыҗәсыр-гыло — убри аҗахымзар, иара аҗсуа бызшәа хҗахымзар, хара хажсауауп хәа хазхәома?... Из-бан акәзар, амилаҗ милаҗны иа-нупхьазо, зегь раҗхьаза игылоу абызшәа ауп, уи зегьы иреиҗауп. Уи абызшәа аныҗамла, иара ами-лаҗгы ыҗазам. Азакәан аҗы иа-нахамҗеи, апрезидент аҗсуа быз-шәа идыруазароуп хәа. Ус ауми? Ус ргәы иаанагоит җыҗык, абри апрезидент уи ихәтоуп, аха егы-рт ирыхәҗазам хәа. Маҗ. Егы-ртгы ирыхәтоуп. Аамҗала убас азакәан җыҗуеит, дасу аус ахыиу-азаалакгы, аҗсуа бызшәа изым-дырыр җамло. Аамҗала ус иҗало-ит. Уи рдыруазааит. Ирдыруаза-аит... Рхәыҗкәа абызшәа дды-рҗалааит, абра Аҗсынҗәылан аус рурҗ рҗахызар, җхьаҗа рҗеиҗш җаларҗ рҗахызар, аҗсуа бызшәа ддырҗалароуп. Аамла, еилкаауп, аҗсуа школ рҗәҗәатәу. Маҗана аҗсуа школ иара ишахәтоу иҗа-мазам. Ахәыҗ баҗхәх ахәыҗкәа наргоит, издыруагы изымды-руагы еиларҗоит уа. Уи иаа-наго уи ауп, зегь уа аурисшәа рҗоит, аҗсшәа аҗынхәрас. Ус ауп ишыҗало. Уаагы азыҗаҗара аҗа-

хуп. Аамҗала уи зегьы җаҗатәу. Аамла, хәыҗ-хәыҗы. Ари еилкаа-уп. Ахарҗь акәзам зегь раҗхьаза проблемас игылоу...

Т. Җапуа: — Убас еиҗш азҗа-ара ыҗәдыргылоит, иахьа иахәтоу ааҗара рыманы иахьыҗаҗазом хәа арҗага шәкәкәа аҗышәала. Уи аҗынҗәи, ххәыҗкәа аҗара аны-дхәрҗо, иҗсыҗхоит, иаҗсам хәа ирыҗхьазоит...

В. Арзынба: — Са исыҗхәеи, иаҗсам хәа ирыҗхьазозар, иаҗахзам иара Аҗсуа хәынҗар-рагы, хажсауауп хәагы уахь ианышәымҗан. «а» милаҗк алышәх. Иаҗсоуп, избан акәзар, нас, аамҗак ыҗан, уажә даҗеа аамҗак хҗагылоуп, хәыҗ-хәыҗы уи җахамҗар җалазом. Иаҗсоуп... Аҗ-суа бызшәа җамлар, аҗсуа лите-ратура җамлар, аҗеиҗш амамзар, нас аҗсуа хәынҗаррагы аҗеиҗш амазам. Аҗсуа хәынҗарреи аҗ-суа бызшәа рҗеиҗш еидгылоуп, еибаркуп. Аҗеиҗш аҗсуа бызшәа иамазар, Аҗсуа хәынҗаррагы иамоуп... абызшәа иамамзар, ахәынҗаррагы иамазам. Ус ауп са сшахәаҗшуа!!!

Иҗәәжәра анҗан 1999 шыҗәсазы, Аҗсуа те-лехәаҗшраҗы җали Җапуа-җа имҗаҗылгоз адырраҗара «Уаҗәазы» иазырхуан.

Жәлар рҗыза ихыҗша

(Алҗарҗа)

ала. 1988 ш. Аҗсны аҗсуа җаара-дырра агәы ахьейсуа Д.И.Гәлиа ихьз зху Аҗсуаҗаара аинститут акыр шыҗәса напхгара азҗоз, ина-лукааша аҗоурыхҗааа Г.Зизариа иҗсҗазаара даналҗ ашьҗахь ана-пхәа җыҗ даҗахын. Аҗсуа җара-уаа В.Арзынба ихьз рхәеит. Аҗ-ныҗа ирхынхәра азҗаара Аҗсны анапхгара ахаҗыларҗ ахәара җа-рҗеит. Ускан Аҗсны анапхгараҗы иҗаз Б.Адлеиба ибзоурала Мо-сквантә Аҗсныҗа дааҗхьан, Аҗсуа институт аиҗабысгы дахадырҗы-леит. Убри ашыҗәс аан В.Арзын-ба иуаажәлар Аҗсны Иреиҗазоу Асовет адепутатсгы далырхуеит. Иаразак аҗаарадырреи ауа-ажәларратә усури дналагылеит.

1989 ш. В. Арзынба СССР жәлар рдепутатс далхын. Убри ашыҗәсан автономтә еиҗкаа-рақәа рхәынҗарратәи рзинтәи статус азы акомиссия иаҗанаку-аз ахеилак аханҗәаҗыс далыр-хуеит, СССР Иреиҗазоу Асовет Апрезидиум аилазаарагы дала-рҗоит. Убри нахыс иполитикатәи усура есааира амеҗак арҗбауе-ит. Аамҗа җәәҗ иалагзаны, ана-пхгара реиҗш, уи деиҗгәартәит ахәынҗарратәи аполитикатәи усзуоҗәа. Адепутатҗәа рынҗуҗҗа иаҗәа җхьлдан, игәаанагара иа-зызыроуа иҗалеит, лымкаала иҗәҗыҗуан СССР еиднаҗылоз егырт автономтә республи-кақәа рхәтарнақәа. Ари аамҗа-зы җыртәылатәи ССР анапхгара иара усгы ззинқәа еиҗартәхьаз Аҗснытәи Автономтә Республика аҗхыразы аус хәымгақәа реиҗка-ара иаҗшырҗахьан. Убри нахыс В.Арзынба зныкымкәа аҗәа да-хәахьан аҗәгылааразы, аха ирҗо-мызт.

Акыр аҗынгылақәа рышьҗахь, 1989 ш. ииун 2 рзы В.Арзынба СССР жәлар рдепутатҗәа Реи-зара ду акны дҗыҗәгылеит. Аду-неи иаирхәит хәҗсдгыл иахна-гахьоу арыҗарақәа зегьы рыз-бахә, насгы изҗагылаз аамҗа, Аҗсны Автономтә Республика

Аконституция аҗхыра шаҗшыр-газ җыртәыла аполитикатә напх-гара.

Убри нахыс В.Арзынба ижә-лар дырҗахәҗәаҗы дҗалеит, илиршозгы шырдан. Абартқәа зегьы ахәшәара бзиа рыҗауа, 1990 ш. иуаажәлар рыгәрагара ду иоуит, - Аҗсны Иреиҗазоу Асовет Аханҗәаҗыс далырхуеит.

1992 ш. август 14 рзы җартынтә аҗырҗуа қәылаоҗәа бҗьаршыҗхьла Аҗсны ианақә-ла нахыс атәылахьчара Ахә-ынҗарратә хеилак деиҗабхейт, амилаҗ-хәҗейтратә қәҗараҗ-гы даҗхьагылаоҗеит. Аҗсны Аҗынҗәылатә еибашьраан (1992-1993) В.Арзынба шырда илиршеит, аҗәылаоҗәа рҗагыла-раҗы ижәлар игәра ргеит, раҗхьа-гы ддырҗылеит.

Имч-илша, идырра, иҗышәа иҗсдгыл ахьчара иазикит, аҗхьәтәан ижәлар Аиааира рге-ит. Уи илшеит аҗиақәа зегьы Аҗсны ашҗа рхьарҗшра. Хәтә-гәаҗарала Аҗсны ахьчара иа-уаз хажәлар риашара иазыҗқ-җон. Аҗхьа иргылыны Аҗсныҗа рхы дырхейт хәшыҗәа адыга хылтшыҗтрақәа иреиуоу, иара убас Нхьҗ-Кавказ егырт ашьха-руа жәларқәа рхәтарнақәа, Ала-да Урыстәыла аказакәа ухәа. Ахәаанырҗетәи атәылақәа ркны гәҗәала рыҗхьы дырҗеит аҗсу-а-адыга диаспорақәа. Аҗсдгыл ахьчара иауан җыртәыла, Си-риа, Иордания ухәа атәылақәа ркынтә аҗсуаа, урт ирылан ады-гақәа ухәа егыртгы. Урт рыхтәи иҗоуп Аҗсны зхы ақәызҗазгы.

Ажәлар раҗзаара, реидгылара ауп Аиааира алзыршазгы. Иахьа, В.Арзынба, ижәлар данрылагы-лам, ашыҗәсқәа ииасыҗхьаза ихьз есааира аеышыҗәнарҗәҗ-оит, ихҗша ижәлар ирыҗзауеит. Шаҗхьа, Аҗсуа Хәынҗарра аи-ташыҗаҗыргылар уи ихьз иадхә-алоуп. Уи досу иҗаднаҗо раҗәоуп Аҗсны ахаҗейтреи, ахьҗшырреи, иаиуз азхәҗареи ашьақәыргәҗә-аразы, аихаҗаразы.

Сара сыҗсҗазаара зегьы җакыс иамоу – Аҗсны ахаҗейтра ауп!

«Аибашьра аамҗазы Владислав Арзынба зейиҗш ыҗам игәымшәареи, ифырхәҗареи, ианаамҗоу иҗаиҗаз ашьаҗәкәеи раҗәымзар иахьа зхы иаҗейтү, ихьыҗшым Аҗсны Ахәынҗарра зыҗалазомызт. Арзынба иҗсҗа-зааратә моа аҗәларқәа аҗоурыхтә шәкәкәа рҗы шәышыҗәсала изыҗхьаша җырҗшны иҗоуп. Аибашьра ашьҗахьтәи аамҗа акәзар, еилакәыбаса ишьҗаз ахәынҗарра амаҗәаз иахьҗакызи егырт аҗәаҗра дҗқәеи ирылҗатәын. Аракаҗы, аибашьраан еиҗш, еҗа җырхәа иоузаргы, аиааира иҗеиҗшын. Агәра згоит Вла-дислав Арзынба хәаҗейтреи хҗеиҗши рзы Анҗәа дшахьааишьҗыз... Абри аҗыза аҗоурыхтә аамҗа шахәҗра азыуз ауаагы абасҗәкәа ихьыҗлар сҗахуп».

Иури КАЛМЫКОВ,

аиуристтә җаарадыррақәа рдоктор, апрофессор, Жәларбҗьаратәи Ачәрҗәстә Ассоциация аханҗәаҗы (1991–1993ш.), Урыстәыла аиустиция аминистр (1994–1996ш.)

«Иахьатәи җконституция аиҗәыршәаразы Владислав илшаз даара ираҗәоуп. Аҗсны АССР Аконституция зхы иаҗейтү ахәынҗарра аконституция азы шыҗәс изыҗаломызт, избанзар, уи ишахәоз ала, хара җыртәыла халан. Хаз хәынҗарраны ханыҗаз, 1925 шыҗәсәзтәи Аконституцияхь ииастәын. Нас, уи шыҗәс иҗатданы, ихьыҗшым Ахәынҗарра Азакәан Хада аҗҗазар җалон. Абасейиҗш агәаанагара шымаз сҗәеит саргы усҗан. Ус иагыҗартҗеит Арзынба иҗыҗәеи иареи.

Иахьа хара иҗамоуп хәаҗейтра шыҗәзыргәҗәо Аконституция. Гхәкәк амазаргы, иуриашар ауеит. Иахьа хара иҗатәам аҗыҗкәа еимаҗны аиҗагылар. Ажәлар анейҗагыла, иаиааиуа хәа азәгы дҗалазом...»

Сара ахаан азәгы иҗаҗхьа сымхырхәзаҗт, аха сшьамхнышгылоит Владислав иҗаҗхьа!»

җамара ШЫАКРЫЛ-җҗА

Аңыныңтылатә еибашыра Дузза (1941-1945) акны Аиааира – 80 ш.

«СЫҘСАДГЫЛ ИАСТЕИТ АҢОУБА...»

Қаазым АГӘМАА диижьтеи 110 ш. қит

СССР-и Аҕсни рышәкәыәәәәә Рәидгылақәә рлахәыла Қаазым Караман-иҕа Агәмаа диит 1915 ш. май акы азы иахьатәи Очамчыра араион Ғәада ақытан. Аҕара иҕтон Ғәадатәи ихартәаам абжыратә школ акны, ашьтахь – Цыҕьардатәи ихартәаам ашкол ағы (1927-1929).

Ақәатәи арцафратә техникум дтан (1929-1932). Уи нахыс Москватәи журналистикатә институт ағы аҕара иҕтон (1932- 1934). 1937 ш. далгеит Калининградтәи арцафратә институт аҕоурыхтә факультет. Аҕсныка даныхынхә рцафрыс аус иуан Ткәарчалтәи абжыратәи ашкол акны, 1938 ш. инаркны - агәзет «Аҕсны каҕыш» арәдакцияғы. 1940 ш. арраматтура ашка иҕхьейт. Аңыңтылатә еибашыра Дузза (1941-1945) далахьын. Арраматтура ахыхигоз архәта амацәаз итаркит, аха Қ. Агәмаа дызлаз агәыҕ аибашыәәә азәырыры рхы рцәыргейт. Белоруссиеи Украиней абнақәа ркны апартизанцәа ргәыҕкәа дрылахәны, Аҕсадгыл ахынаәәә дрылагыланы дөибашыуан, аидысларақәа руак аан ғәғәалагы дхәын. 1944 ш. игәабзиара ануашәшәыраха аибашыра акнытә ихы данакәитыртә Аҕсныка дхынхәит.

Ақәа аус иуан аказара азы Аилак акны, иара убас Аҕсны ашәкәыәәә Рәидгыла, агәзет «Аҕсны» арәдакцияғы. Иҕымтәкәа икыҕыхьуа далагеит 1933 ш. инаркны. 1934 ш. иажәеинраалақәа агәылалейт апоетцәа фарацәа рәымтәкәа реизга «Раҕыхьатәи ашьафәкәа». Иажәеинраалақәа рнылон:

«Алитературатә журнал», агәзет «Аҕсны каҕыш», ажурнал «Алашара» ухәа еҕыртгы. Авторс дрымоуп аҕхьәәәә ибзианы ирдыруа иажәеинраалақәа ирейуоу: «Асолдат иҕаҕын», «Асалам Ақәака», абаллада «Ағырпын», аповест «Абаандағы», ажәабжықәа «Ан лыбзиабара», «Икамшәаз алаҕырз», «Аҕстазаара акнытә ажәабжықәа», апиеса «Адгыл ду» ухәа.

Қ. Агәмаа аҕшәәәхь ейтәигейт аурыс, аукраин, ақыртуа классикцәа ражәеинраалақәа, урт рхыҕыазаарағы иҕоуп А. Пушкин, Т. Шевченко, Н. Бараташвили, иара убас аерманқәа рфырхатцаратә эпос «Давид Сасунтәи» ацыҕтәәәхәә. Иҕит амилаттә литературей аказарей ирызку астиақәеи арәцензиакәеи.

Еиуейпшым ашықәсқәа раан итыҕын ишәкәкәа: «Ажәеинраалақәаи апоемеи» (1949), «Иҕымтәкәа» (1955), «Ажәеинраалақәа» («Иалкаау аҕсуа лирика» асериала). (1972), «Иалкаау» (1976), «Абаандағы» (Аповест, 1986), аурысшәәхь еитағаны итыҕхьейт «Родная земля» (Ажәеинраалақәа, апиеса, 1962).

Қаазым Караман-иҕа Агәмаа аибашыра изыннажыз ачымазара иахканы иҕстазаара далцит 1950 ш. декабр 8 рзы. Анышә дамадоуп Ақәа, ашәкәыәәәеи ауаажәларратә усзуәцәеи рлантеон акны.

Қаазым АГӘМАА

Зиетцәәхә тамшәаз

1941 шықәса аибашыра алагамтазы Қаазым Агәмаа атанқәа рекипаж командирс даман. Аррағы дахынзаказ, еснаҕ гәйкала Асовет солдат ишиуалгышәз еиҕш амац иуан. Иҕсадгыл инаҕоз адцәкәа рынаҕзары дөикәных дгылан. Уи дөыргышығаны дахыказ арратә кыҕыхь ағы зныкымкәа-шынтәымкәа ихцәажәәхьан. Насгы иара дызлаз архәта ирдыруан алитература аганахьала лытцшәа бзиала аус шиуаз.

Иаагап, Қаазым Агәмаа изкны 1940 шықәса октиабр 12 рзы арратә газет «Боевой танкист» адакьағы «Стихи молодого поэта» хәа хыс измаз астатиа:

«Недавно Госполиздат РСФСР выпустил небольшой сборник избранных произведений группы абхазских поэтов.

Широко представлено в сборнике творчество младшего сержанта Киазыма Агумаа. Хороши его стихотворения «Колхида», «Семья Гыда», «В саду», «Я люблю Квикви» (Квикви – имя девушки), замечательно «Песня колхозников».

Молодой поэт, младший сержант Агумаа продолжает плодотворно работать. На днях он написал стихотворение «Неоконченное письмо», посвященное красноармейцу, башенному стрелку, героически погибшему в борьбе с финской белогвардейщиной.

Товарищ Агумаа умело сочетает свою творческую деятельность с боевой и политической подготовкой. Он отличный танкист, хорошо стреляет из танкового орудия, умело водит грозную машину по пересеченной местности, мастерски преодолевает различные препятствия».

Абри астатиа хәчы амацарагы иахнарбойт Қаазым иуалгышә Аҕсадгыл аҕаҕыа идыз ғәаҕыхәарыла ишынаигзоз. Иара убас илитературатә усура гәыгәаиҕыамызт, арратә ҕстазаарағы тынч игәы каршәны дөыртә еиҕш аха шимамазгы.

Апоет дызлаз архәта аиҕабы инаиркны аитцбы икынза бзиа дырбон иказшьей, еилкьа-еилҕыәцәрей, игәымшәарей рзы.

Абрака иазгәатәтәуп Қаазым Агәмаа ихы шылаирхәуаз ар рынүтцка итыҕуаз агәзеткәа. Урт иринцон аруаа рыҕстазаара атәы зхәоз акорреспондентиақәа. 1940 шықәса 22 май рзы агәзет «Боевой листок» ағы иануп истатиа «Красноармеец Остаев». Арт рәызцәа астатиа хәыцкәа, икалап, имацымкәа инапы итыҕызар, аха хара хәы

иаааз акык-абак роуп. Ииашоуп, урт ирымам алитературатә казшьа, аха изыҕысоу хәа излауҕыазо убри ауп, иаанарҕшуейт, Хаҕсадгыл ду ахычаразы икәгылаз ажәлар рҕейцәа, асолдатцәа аҕа хөымга ифагыланы имааҕыргоз ақәҕаратә ус дүкәа, иара дызлахьыз рахтә хтысқәак. Анаәсангы арт арратә информацияқәа рғы иааҕшуейт иара апоет ихатә илаз Аҕсадгыл абзиабара ду, аҕа ицәымбра...

Қаазым Агәмаа ибон аситуация иказ, иахьа ма уатцәы абцар штыхны аҕа хөымга инаифамгылар ада ҕсыхәа амамкәа ишыкалоз.

1941 шықәса май мза 17 рзы иҕшәмаҕхьыс лышка ииҕыз асалам шәкәағы хаҕыхойт: «Макьяна ахәара иаамтамзаргы калап, аха иага убас акәзаргы, агәра ганы хакоуп, мышқәак рышьтахь, мамзаргы мызқәак рынүтцкала ихәқәшәараны хшыкоу Хаҕсадгыл ду ахычара. Убри акнытә занатц ибасхәойт, икалап ушьтан аҕыха смоур. Сара сгәағы уажәы еилашуейт аҕа ицәымбра, иахьанатә сгәы ахәойт азәыр хтынчра еилаганы джақәлозар ифагыланы ақәҕара... Анаәсан, акыр нханы иказар сажәеинраалақәа, сажәабжықәа зегы еизганы Аҕснытәи ашәкәыәәә Рәидгылағы исызрыт, насгы зейҕш камло егыкам, сыкам хәа агәра бгартә еиҕш адырра анбоулакь, Наро-Фоминскнтә ибоуртә бныкәа снапәымтәкәа зтоу ачемоудан...»

Ари апоет дызлацәажәо инапылаырақәа зтаз ичемоудан зынза ибжъазит. Хҕәы иаанагойт абрака итан хәа дызлагахьаз иҕоурыхтә роман «Селымгы».

Арт ацәәхәкәа ихархәойт апоет ихатарей ишнүтцатәи дүнейи зейҕшраз. Икказа иааирҕшуейт Аҕсадгыл абзиабара илаз. Уи аҕаҕыа аҕсра ианадамха хацала дшаҕылоз. Чыдала, аҕагылазаашьа злаказ ала, дрыхзызауан инапы итыҕыз иҕымтәкәа, ибжъазыр хәа дшәон. Ииашангы идыруан урт зыҕсаз хаҕсуа литературазы.

Хаҕсуа еибашыы асолдат Украинатәи, Белоруссиятәи абнаршәырақәа дрылан, Хаҕсадгыл ашьауцәа драҕыагыланы аҕа хөымга дҕыххаа дтацауа. Уи ақәҕарағы ашәара захьзыз издырзомызт. Баграт Шынкәба иажәкәа рыла иухәозар, «дзылгыыз аҕсуаа рхатцара, мцабзны илан уи акәых!»

Қаазым Агәмаа дызлаз иызцәа аибашыыәәә мыцхә хәтыр икәырцон, бзиа дырбон, икәгәыуан.

***

Қаазым Агәмаа иказарей икамзарей аилкаара иазкны иызцәеи итаацәеи асалам шәкәкәа рыбжысуан. Уи аамтазы апоет Белоруссиеи Украиней абнаршәырақәа рғы Чапаев ихьз зхыз апартизанцәа ргәыҕ хадара азуа, аҕа иқәхра дағын. Уи Бриансктәи абнаршәырағы амца далгыланы иҕит аҕоуба Иҕсадгылы иуаажәлары рәаҕыа:

Сара сейгзом сшьа икаҕәоуғы, Сыҕсадгыл иастейт аҕоуба. Иаҕаххозар сыҕысы иҕоуғы Раҕыа ишастә агәра га!

Арт ҕсра зқәым апоезиатә цәәхәкәа ахыз аибашыра амцағы ауп. Дара ажәәкәағы амца рхылкәойт уанрыҕыо, иуцралойт акәиц еиҕш убылбылуа...

Аррахьтә даныхынхәгы, Қаазым Агәмаа ирацәаны амца ицалагылаз иызцәа ркнытә асалам шәкәкәа иоуан. Урт иызцәа азәлымхан апоет игәабзиара, иахарак илитературатә рҕейара ус, иаҕзызейҕыаршәон ақәҕейара бзиақәа.

Амала хлитература зтаху ауағы ихәаимгарц залшом ифахәы наҕзаны ахәаха ахымамыз, насгы иҕстазаара зааза иахьфахтәаз. Аха хдоухатә мазара иазынижыз атынха ыказаауейт еснаҕ аҕсы таны, иара изгыы, ижәлар рызгы ихьзырхәаганы.

Р. Қапба

АСАЛАМ АКӘАКА

Сара узбойт, ҕаса сыкан, Убаҕча сыҕан сыҕысы шьо... Иухәачозшә уаҕыа, анака, Амшын уҕықәсуан еилаәео. Азын дүкәа аҕын баҕчеиҕш Ашәаҕыцәаҕ рхашьшын... Ахатцарашәа анихәаз ахыча Ухьз ейтәихәон, дузугышын. Сара узбейт, уа уғы сыкам, Уажәәхь сымоуп уи бласы, Аиааира сыман нас Аҕсныка Саргы снейуейт уахь лассы. Сара сейгзом сшьа икаҕәоуғы,

Сыҕсадгыл иастейт аҕоуба, Иаҕаххозар сыҕысы иҕоуғы Раҕыа ишастә агәра га. Снейуейт ааҕын аҕа аңгыло, Хтәыла иақәлаз дтарханы; Сыҕсейиҕш избо сара стәыла Ахәра иамоу фәхәаны. Убас сабцар атра интарс Арашь сақәтәа снейуейт уахь, Раҕыа сгәазтә аҕшза илхәарц: «Фырхатцак даауейт хара хәхь».

1942

АСОЛДАТ ИХАҢҒЫН

Ахә акәаҕра аиатцәараҕ Аҕша ахьтәыуа уахыла, Хатҕынк ҕылоуп амацара, Икәабоушәа лаҕырзыла.

Ан арыцха днықәтәлоит.

Солдатк дыцәоуп, дҕыахазом, Иан дылбашам шьта иара, Иахьа урт еицәыхароуп, - Ирыбжыами адамра.

Амца цара налаҕхар Азаза нықәбойт ахәағы. Ан икалтәо алаҕырз Иазырбашам ус акы.

Азаза анлеиуа аҕсабарәҕ Ахатҕын агәы инықәтәлоит. Иакәша игыло аҕсагәара

Асолдат иихьчоз абзара Илашарбагоуп иахьа абра, Зыхьшәа ирыцлоит: амазара, Амч, алшара, агәазхара.

1946

ЗНЫ ЦХЫБЖЫОНК АЗЫ

Идыдуам, имацәысуам, Жәәан ианылом амца каххаа, Ацәыкәбаркәа леиуам еихьыс-еиҕысуа, Илашьцоуп, иасуейт аҕша хаа.

Дзысымбозей сгәы аҕшәма – Сгәы зырҕыхо ашәа зхәаша?

Изырлашьцазей, слашәыма, Ма атыә иакыма амза шаша?! сгәыкра лашоуп.

Апоетцәа: Қаазым Агәмаа, Николаи Тихонов, Иван Тарба, Сергей Михалков

АҔСНЫ АШӘКӘЫӘЦӘА РЕИДГЫЛА АКНЫТӘ АДНЫҔӘАЛАРАҚӘА

Руслан ҚАПБА – 90 ш.

Жәашықәсала аҕдарадыр-реи аҕдара-аазара ауси ирзааңсахыоу алитератураҕаа, акритик, апублицист Руслан Хәанеи-иҕа Капба 90 шықәса шәхытра аиубилеи гөк-ҕсыкала ишәы-даһныәалоит.

Д.И. Гәлиа ихьз зху Ахәын-қарратә премиа занашыоу (аҕдарадырра-критикатә ста-тиакәа реизга «Аҕсадгыл ҕысы иахоу» азы, 2014) аҕ-рауаә аҕсуа милаҕтә культура арҕиара шьарда шәзааңсара ахәынқарра акнытә ахәшара бзиа аиухәеит. Аҕсны аҕдара-дырра зәаҕсазтәыз аусузы (2015) хәа ахьз шәхытрау.

СССР-и Аҕсни рышәкәыә-цаа Реидгылакәеи Урысты-ла ашәкәыәцаа Реидгылеи рлахәыла, аханатә еиҕш, аҕдарадырра шәнапы алакуп, шәу-сумҕа ҕыцкәа тытуеит.

Аамҕа хьанҕа шәшалиаазгы, аҕаралашара шәеазышәкит, А.М. Горки ихьз зхыз Ақәатәи ахәынқарратә арҕааратә ин-ститут афилологиаҕе факультет аҕсуа-аурис кәша шәаналга (1959) корректорс аусура шәла-геит агазет «Аҕсны Каҕшь» арәдакциаҕы, ашәҕахь арҕа-цаә реиҕазыҕаҕара Қарттәи ин-ститут Ақәатәи афилиал аҕсуа бызшәеи алитературеи ркаби-нет шәеиҕабын. 1961 ш. ааҕхьа шәиасит агазет «Аҕсны Каҕшь» акультуреи абзареи рыкәша алитературатә усзуыс. 1978-1983 шш. рзы ашәкәыжыртә «Алашара» арәдакторс шәиасит. 1983-1988 шш. раан ажурнал «Ашколи аҕстазаареи» арә-дакциаҕы аҕакыҕхыкәу маза-ныкәгаык иахәсабала шәлага-ла маҕмызт. 1988 ш. инаркны акыр шықәса Д.И.Гәлиа ихьз зху Аҕсуаҕдара институт аҕдара-дырратә усзуы еиҕабыс аус жәуит, иахьа алитература акәша аҕдарадырратә усзуы нага хәа шәыкоуп. 1989 ш. нахыс аратәи шәусуреи Аҕснытәи ахәынқар-ратә университет акны ааигәанза аҕсуа литература аҕоурхы иаз-

кны алекциақәа рыҕхьареи еи-дыжәбалон.

200 инареиҕаны астатиақәеи аочеркәеи авторс шәрымо-уп, еиуеиҕшым ашықәсқәа раан аажәиҕәба инареиҕаны ашәкәкәа ҕшәыжхьеит. Урт аҕсуа литерату-ра аҕоурхы, ашәкәыәцаа рырҕеи-амҕақәеи, аҕдарауа русумҕақәеи ирызкуп. Зыҕстазаареи зырҕеи-реи тышәҕаахыоу иреиуоуп: Қ. Агәмаа, Л. Кәыҕниа, И. Папаскыр, Л. Лабахәуа, С. Қәычбериа, М. Ла-крба, Ш. Аҕынцәл, В. Анкәаб, Г. Гублиа, А. Возба, Хә. Бҕажәба, В. Занҕариа, П. Бебиа, Р. Цюпуа, Б. Гәыргәлиа, В. Амаршәан, Кә. Гәрхелиа, Т. Чаниа, С. Кәыҕниа, И. Микәиа ухәа еҕыртҕы.

Шәыстатиақәеи шәочер-кәеи рнылоит апериодикатә ҕыжымҕақәа: ажурнал «Ала-шара», агазетқәа: «Аҕсны», «Еҕәаҕаа», еиуеиҕшым аиз-гақәа ухәа. Аурисшәахь еиҕа-ганы иҕыҕхьеит шәышәкәкәа: «Рыцарь Аламыса» (Москва), «Михаил Лакербай». (Жизнь и творчество, Ақәа), «Хухут Бҕаж-ба». Жизнь и творчество, Ақәа).

Мшаәнеиҕш, алитерату-ратәара аҕәацҕхәара змоу, уи зыҕстазаароу аҕарауа хәтәра шәышәкәкәа тытуеит, аҕхьа-цааҕы рзыҕшуп. Агәабзиара ацны ақәранҕыра ду шәыҕым-заит, шьардаамҕа шәыжәлар шәрылаҕылазаит.

Лариса МАКАЧАА –75 ш.

Апоет, апублицист, Аҕсны ашәкәыәцаа Реидгыла иалоу Лариса Заабет-иҕа Макачаа-ҕа 75 шықәса шәхытра аиубилеи шәыдаһныәалоит. Аханатә еиҕш алитература аматжәуеит.

Гәдоуҕа араион Абҕархыкә ақытан ииз, иаазаз, аҕсуа бза-зара ибзианы издыруа аҕхьызба аҕстазаара ду ахь амәа шәана-ныла инаркны шәыҕәҕақы хада шәацәхьацүамызт. Уи иабзоура-ны алитературахь шәшәаҕақәа еихьжәгон.

Аацҕтәи абжьаратәи аш-кол шәаналга нахыс, Қарттәи атехнологиаҕе техникум акны ааҕлыхра ласы аңҕыныр-тех-нолог изанаат шәоуит. Акыр

шықәса нбанкәшәаыс аус жәу-ан Ақәатәи ааҕлыхра-полиҕра-фиатә еидҕараҕы. 2002–2007 шш. раан Аҕснытәи ахәынқар-ратә шәкәҕыжыртә «Алашара» аҕсуа редакциаҕы редакторс шәыҕан. Абасала акультураҕе, алитературатә ҕстазаара шәала-гылан.

Шәажәеинраалақәа рны-лон ажурнал «Алашара», шәымҕақәа агәылалеит аизга «Памятник нам сыновей не за-менит... Стихи и песни» (Ақәа, 1994), иара убас «Аҕсуа поэзия антология. XX ашә.» (Ақәа-Москва, 2001; 2009).

Хазы шәкәкәаны иҕшәыжхь-еит: «Ишәы ухала» (Ажәе-инраалақәа, 1996), «Раҕхьатәи аҕәҕәа» (Ахәыцқәа рзы ажәе-инраалақәа, 1999), «Сҕәуазом уаха» (Ахәыцқәа рзы ажәеинраалақәа, 2000), «Сара сзиас» (Ажәеинраалақәа, 2009), «ҕшәышәи өеиҕәиҕәба мши ҕхи» (Аҕсны Аҕынцәылатә еибашьра (1992-1993) иазку астатиақәа реизга, 2009), ахәыц-баҕақәа рахь иныкәо ахәыцқәа рыкәра иатданакуа рзы «Ишәы ухала» (2024) ухәа еҕыртҕы. Шәырҕеиамҕақәа иргәылубаа-уеит шәыуаажәлари шәыҕад-гылы рахь ишәымоу абзиабара, шәхатәи бызшәа ахьззаара. Ахәыцқәа ирзышәкуа ашымҕақәа акырза урт рдунеи иазааигәоуп.

Ғәык-ҕсыкала ишәеиҕа-хьшәит агәабзиара, шәырҕеи-араҕы еиҕау ақәҕиарақәа шәыҕ-шызаит.

Махинур ПАПАҒҔА – 75 ш.

Ашәкәыәы, аҕдарааы, апу-блицист, аиҕагаә, ауаажәларратә усзуы, иахьа ҕыркәҕәылатәи аҕсуа диаспора иналукааша ахәтарнақәа ируазәку, Аҕсны ахәынқарратә хамҕа «Ахьз-Аҕ-ша» аорден ахәтәи ааазара занашыоу, Аҕсны ашәкәыәцаа Реидгыла иалоу Махинур Па-па-ҕа 75 шықәса шәхытра аҕ-суа шәкәыәцаа зәҕы рыхьзала гәык-ҕсыкала ишәыдаһныәало-ит, ашықәсрақәа нышәҕааит.

ҕыркәҕәыла, Билеҕыкь иатданакуа Алынцәа ақытан ииз, акыр шықәса раахыс ҕампыл инхо, еснаҕ шәоурхытә ҕсад-гылы шәыуаажәлари шәры-зәлымхауп. ҕыркәҕәылатәи хьынцәуааи рыҕсадгылы ре-игәныара шәзааңсоит, акыр шәаңшәарақәаҕы еиҕырды-руеит. ҕампылтәи аҕсуа культу-ратә хейдкыла аналхараә шәаныкәз акәзаит, уи ашәҕа-хьы аҕсуа реидкыла, рмилаҕ хдырра ашәҕыхра, рыҕсадгылы разхьарҕшра акыр шәзааңсон, ари аус ҕшәа иахьаҕы игәы-гәҕашәыжәуам. Шьарда цәуит Аҕсны шәаҕауеиҕшәи, шәашә-цәеи шәахәшәцәеи шәари шәе-ибабоиҕшәи. Ара хәҕыр дула ишәыкоу ашәыцәа азәрышы шәырхаит.

Забшәҕра Аҕсны, Дал-Ца-бал иҕыҕыз иреиуоу, ҕампыл-тәи ауниверситет алитературатә факультет иалгаз аҕсуа ҕхьызба, аханатә шәҕааца ишәыла-азаз Аҕсуара Омар Беигәаа иду-неи шәзааигәанатәит.

Шәыҕдарааҕы аҕыҕ чыда ааннакылоит О. Беигәаа ирҕеи-ара. Шәанкәыҕшыз ижәдырыз ашәкәыәы-аҕдарауаә иҕстазаара аҕыхәтәнтәи амшкәа рзынзаҕы аус ицүра шәылшәыршеит. Шәа-аҕсара маҕымкәа иадышәҕе-ит ҕыркәшәала иыз Омар иу-сумҕақәа аҕсшәахь реиҕагара. Авторс шәамоуп О. Беигәаа ирҕеи-ара иазку, хазы шәкәны аҕсышәа-ла иҕыҕхыо инеиҕыху аочерк «35 шықәса Омар Беигәаа иаанда».

Аҕхьацәа азәлымҕаны ирыҕхьоит ажурнал «Алашара» ианылауа шәажәабжкәа, аҕ-суаа рҕоурхы ркультуреи иры-зку шәыстатиақәа. ҕыркәшәала иҕшәыжхьыоу «Аҕсилиеи Ца-бали», «Раҕхьатәи аҕыркәа ҕхьыс-асахьаҕышы Михри Расим (Миушьфик) Ачба» ракә-зар, имәашәуа шәбахәтәра рныҕшуеит. Аҕыркәшәахь еиҕажәҕахыоу аҕсуа фоль-клортә текстқәа, аҕсуа ҕарауааи ашәкәыәцаеи рыҕдарадыр-ратә усумҕақәа, рсахьаркыратә ымҕтақәа иреиуоуп: «Нарт Са-срыкәеи ҕшәынаажәи зәиҕәык иашьцәеи», «Аҕсуа жәлар ре-пос», Б. У. Шьынкәба аус адуланы ииҕыз «Абрыскыыл», С. Л. Зыхә-ба ишәкәы «Аҕсуа лакәкәа», В. Л. Бигәаа – «Аҕсны аҕоурхы», В. Ць. Амаршәан иҕоурхытә ро-ман «Аҕсҕа» ухәа еҕыртҕы. Абри ала, ҕыркәҕәылатәи аҕсуаа рыануҕка еиҕш, инартҕааны аҕы-ркәа ҕхьаы идырит хәжәлар рҕо-урхы рдоухәтә культууреи.

Аҕсны еиҕш, ҕыркәҕәылан ибзианы шәырдыруеит шәырҕеи-аратәи шәуаажәларратәи усу-рала. Абасала ҕыркәҕәылатәи аҕсуааи Аҕсны цхас шәрыбжәоуп. Аҕсуа доухәтә культура аҕиара шәалахәуп, хәҕхьакаҕы еиҕау аихьзарақәа шәымазаит.

АҔСУА-АБАЗА ЖӘЛАР РҔЕИ ЛАША

Едуард ЗЫБА дийжәтәи 80 ш. ҕит

Константин Гердов (Соловьев)

Союз писателей Республики Абхазия с глубоким прискорбием извещает о смерти писателя Константина Гердова (Соловьева) и выражает соболезнования родным и близким.

Русский писатель, прозаик Константин Николаевич Гердов (Соловьев) родился 16 февраля 1941 г. в городе Гагра. Являлся членом Союза российских писателей (1992), Союза писателей Абхазии, Союза писателей Крыма, почетным членом русского ПЕН-Центра и Всемирной ассоциации писателей. Гердов окончил среднюю школу № 2 г. Гагра (1958). Затем работал по комсомольской путевке на строительстве ДжирхваГЭС (Абхазия), в типографии — наборщиком, нормировщиком, корректором. В 1960-1965 гг. учился в Московском государственном библиотечном институте (впоследствии переименован в Московский институт культуры). После завершения учебы Гердов в течение тридцати лет работал в составе геологических, геодезических, геофизических экспедиций в Арктике, на Колыме, в Средней Азии и Казахстане. После возвращения в любимую Абхазию Константин Гердов жил

Едуард Зыба дийжәтәи 80 шықә-са ҕит.

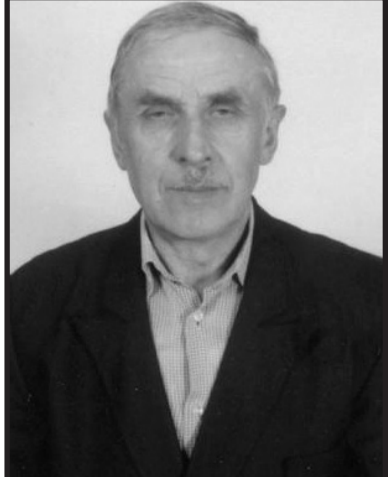
Едуард Асхад-иҕа Зыба дийт (01.04.1945) Аҕсны, Ақәа ақалақ акны. Иҕстазаара далҕит (24.06.2003) аҕыхәтәнтәи ашықәсқәа рзы дахьынхоз Ка-рачы-Черкәестәи Ареспублика аҕтнықалақь Черкәесск ақалақь акны. СССР ажурналистқәа Реи-дгылеи Аҕсны ашәкәыәцаа Реи-дгылеи дрылан.

1964-1966 шш. раан Асовет Арраматцүра дахысан. А. М. Гор-ки ихьз зхыз Ақәатәи ахәынқар-ратә арҕааратә институт далҕеит (1971). Аус иуан агазетқәа «Со-ветская Абхазия», «Республика Абхазия» ркорреспондентс, ре-дакторс, Аҕсуа радио аурис ре-

дакциа акорреспондентс (1980-тәи ашықәсқәа). 1992-1995 шш. рзы – агазет «Адыга Хәсе» арә-дакторс дыкан.

Лассы-лассы иажәеинра-алақәа Аҕсны апериодикатә кыҕыҕь ианылон. Аурисшәахь еитеиҕон аҕсуа поетцәа ражәе-инраалақәа. Иҕстазаара зәҕы алитературеи журналистикеи ирыдхәалан. Илагала маҕым аҕ-суа-абаза литературатә еимада-рақәа рырҕеиараҕы.

Еиуеиҕшым ашықәсқәа раан урысшәала Ақәа иҕыҕит иажәе-инраалақәа еидызкыло ишәкәкәа: «Красная птица» (1979); «Полет любви» (1982); «Апрель мечты» (1984); «Экслибрис» (1988) ухәа еҕыртҕы.

и работал в Гагре, поддерживал тесные дружеские связи с абхазскими писателями разных поколений. Часто приезжал в Сухум, посещал Союз писателей Абхазии, постоянно интересовался лите-ратурной жизнью. Писатель был очень интересным собеседником, с вниманием и добротой относился ко всем коллегам по перу. Произведения Гердова печатались в периодических изданиях Абхазии

– газетах «Свободная трибуна», «Авангард» (ныне – «Гагрский вестник»), журналах «Акуа-Сухум», «Алашара» (ряд рассказов в переводе на абхазский язык А. Н. Гогуа, В. Дж. Амаршана).

Его рассказы публиковались также в Москве, в газете «Литературная Россия», в журналах «Смена», «Литературная учеба». Своё отношение к творчеству писателя выразили в разное время Ф. Ис-кандер, В. Аксенов, Е. Евтушенко, Ю. Казаков, М. Капустин, Ч. Гусей-нов, В. Катаев и другие.

Книги Гердова издавались в Москве и Сухуме. В разные годы писателем изданы книги «Лицо встречи» (Рассказы. Сухуми, 1978). «Перед будущей рекой» (Повесть, рассказы. М., 1984), «Любимые морские города» (Повести. Тбили-си, 1986), «Мангул. Тайна гложет (на руинах мира)» (Роман о духов-ной и материальной жизни Крыма. Сухуми, 1991), «Из Арктики, из ма-теринского лона, из миротворной бездны» (Роман. Повести. Расска-зы. Сухум, 2007) и другие.

Память о Константине Гердове навсегда сохранится в сердцах его коллег и друзей.

Союз писателей Абхазии

Руслан Қапба 90 ш. ихытцит

жықеа, ахтысқеа, иана илатеоз еитарымжөакөа, ирыла м - цөажөакөа қалашыа амамызт. Абартқөа зеггы сара сзы хытқыртас, уасхырс ирымоу хөанәтөуп. Убрантө ауп схатөи мөа сшанылазгы», – ихөит атцарауаө. Р. Қапба Тамштыөи ашкол ахь даниас еихагы дазфлымхахо далагеит атцардырра. Ибзианы ишигөалашөо ала, уи аус гышыа

лиа, Т. Чаниа, иара убас Ш. Хо-керба, Ш. Бганба, В. Зантариа, И. Миқаиа ухөа азөырыы рыгыста-заареи рырфеиаратө мөеи ир-зикыз. М. Лакрба изикыз ашөкөи «Рыцарь аламыса», иара убас Хө. Бгажөба изку «Хухут Бгаж-ба. Жизнь и творчество» аурыс-шөахь еитаганы итытцхөит. Арт афьргышкөа иахдырбоит атцарауаө имонографиякөа шака инарт-бааны, инартцалуаны дрызнейуа. Агьстазаара ду ахь амөа да-наныла, еснагь мөанызас имаз иабацөа ртас-рқьабз, рагысуара, рыламыс, ржөйтө ажөабжкөа, урт ирыцу ахауа зөыда шыагөйтс, уасхырс иамоуп атцарауаө ие-изхара, ишыақөгылара. Иразкы иалан иахьакөзаалакгы аөыз-цөа бзиақөеи иареи реикөшөара. Аригы иара изы акырза атцанаку-

бзиахоит. Иаххаагахьоу хазхөи-цны алкаа қахцозароуп, аидгы-лара атахуп, уи хадоуп. Агьсуаа гьсақьаны атөылақөа ирылагысо-уп. Хашыцөа рыгысадгыл ахь ры-рхынхөрала, атыгьантөи ауаа ата-гылазаашыа бзиа рзагыцарала, хадгыл гьшзафөи хыгыхьазарала хаттөааны ханыкала – аригы хыкөзырхо ируакуп. Ххатө чыда-рақөа еихахауа гьхьака хцаларо-уп, Урыстыөлеи хөреи хаймабзи-ара ауасхыргы ргөгауа. Иахьа хадгыл хшагышөыматцөкөоу ххөфөи иаахгароуп. Гөык-гысыкала хадгысадгыл бзиа ибаны аматц аа-уроуп. Апатуеиқөтцара, аихзызаа-ра, агөцаракра атахуп. Ацөа абзи-абарагы ауаа ирылааазалатөуп. Ускан хдыгышылыны хқалом. Убри акнытө, хдоуха хьчөтөуп, ирфеиалатөуп, амилат хдырра

Агьсуа доухатө культура афеи-ара амөан алитературацөаө, акритик Руслан Хөанеи-ица Қа-пба ихьз еицырдыруеит. 1979 ш. СССР ашөкөиөцөа Реидгылеи Агьсны ашөкөиөцөа Реидгылеи рахь дрыдыркылеит, 1999 ш. ра-ахыс Урыстыөла ашөкөиөцөа Реидгыла далоуп, дагысатцөкөа-ны ианашыоуп Д. И. Гөлиа ихьз-ху Ахөынцқарратө премиа, Агьс-ны атцарадырра зөафьсатзөы аусууы хөа ахатыртө хьзы ихц-оуп, ианашыоуп «Ахьз-Агьша» аор-ден аөбатөи аөазара.

Р. Қапба диит 1935 ш. апрель 14 рзы Очамчыра арайон Ара-сазыхь ақытан. Атцарауаө иа-бигыара иатцанакуаз азөырыи реигыш, акыр ауадафрөкөа шигь-гылозгы, игөтөкы анагзара дашьтан. Иаб Хөанеи акыр заа машөырла игыстазаара афөахцөа ихатө шыкөсыкгы ихытуамызт. Иан Уардшыка Мамсыр-игыца До-пуа лхатөгы 29 шыкөсөзатцөкөо роуп инылтыз. Руслан иабду Иакөыгы Қапба иөнацөафы 11-өык ахшара иит: хөфьк аишыцөа (Зыкөыр, Заз, Стөпана, Хөа-неи, Шөарах), фөык аишөшыцөа (Хагыт, Хагытина, Мычыч, Ма-тиа, Цацу, Мышыа). Загыхьака итцарауаөхараны иказ Руслан Хөанеи-ицөи иара убас иашыцөеи иахөшыцөеи раншыцөа аибара дмырбакөа ираазөит, ршыапы икөдыргылеит, атцара ддыртөит.

Р. Қапба Арасазыхьтөи 8-шыкөсөтөи ашкол даналга нахыс абжөаратө цара хиркөшө-ит 1954 ш. Тамштыөи ашкол акны, дагытөлоит Акөатөи ахөынцқар-ратө артцөратө институт афило-логиатө факультет агьсуа-аурыс-көша. 1959 ш. итцара даналга дрыдыркылоит агөзөт «Агьсны Кагыш» («Агьсны») арөдакциөафы литератүратө усзөуыс, ашытөахь – артцөацөа реицөаыкацара Акөатөи афилиал акны аус иуан.

Еиуеигышым ашыкөсқөа раан аус иуан: ашөкөтжыкыртө «Ала-шара» арөдакторс, ажурнал «Аш-коли агьстазаареи» атөкыгыкөу амазаныкөгаөс, Д.И.Гөлиа ихьз-ху Агьсуатцөара аинститут ахь атцарадырратө усзөуы еихабыс, 1989 ш. инаркны аинститут акны иусурөи иачыданы Агьснытөи ахөынцуниверситет акны астудент-цөа агьсуа литература атоурьх иазкны алекциакөа дызрөахьон. Иахьа Агьсуатцөара аинститут али-тература акөша атцарадырратө усзөуы нага хөа дыпхьазоуп.

«Схы здыруа саныкала нахыс хөанөацөафы Агьсуара шытыскааит. Саныөидас уи акыргыи исыцхра-ит. Ххатөи бызшөала атцара анааныркыла, хбызшөа хөырхы-рц ианашьтаз аамтө цөгьақөа раан хөабөа даара хьаас иры-ман. Убаскан нахыс еилыскаауа салагеит амилаттө литература, акультүра шака рытцаркуаз... Уи адагы, оумашөа иубаша, цара дук рымазамкөа хөабөа ала-цөажөөн хөажөлар ирхыргөхьаз арыцхарақөа, хьаасгы иырман. Агьсуа лакөкөа, ажөйтө жөаб-

АДСУАРЕИ ААМЫСТАШӘАРЕИ АНЕИЦУ

иацхраит артцөацөа дүкөа Наде-жда Кобахиа, Вианор Зантариа, Гьаргы Бжьаниа ухөа. Ускан атцара иыцызтөз загыхьака акыр зылтцраны иказ икөлацөеи иареи реиөызара ды-рзуамызт. Урт иреиуоуп: Борис Гөыргөлиа, Платон Бебиа, Руш-ни Цьопуа, Чычыкөа Көгониа, Гиви Миқаа, Вало Сақаниа, Хөыхөйт Хашба ухөа егыртгыи. Хьаас имоу – иөыцөа рахьтө азөырыи рыгыстазаара иалтцөит,

Ақыртөа милацөиылыхьө-цөа рполитика гөгөала ишыкөыгөгөозгы, изызхауаз, еитагылоз аөар рөадцаланы атцара ртөон. Р. Қапба алитера-тура азөлымхара анаөсангыи заа ихатө фымтөкөа рагытцаразы иөгышөо далагеит. 9-төи акласс акны дантөаз инаркны агөзөт «Агьсны Кагыш» арөдакциөахь ақытө гьстазаара иазкыз ажөабжь кьафөкөа ааишытуан.

Игөалашөит, агьхьатөи икьыгыхьымтө Арасазыхьаа иры-зкын. Атцарадырра аганахь-ла акөзар, англиатөи ажурна-лист Р. Паркер Агьсны иазкны икьыгыхьыз астатиа агьсшөахь еитаргеит В. Агрбеи иареи. Афранцыз журналист Жильбер Блок истатиагы апоет П.Бебиа иареи еитаганы агөзөт ианыртөит. Алитературацөара аганахь-ла акөзар, О Демерць-ица игыста-заареи ирфеиаратө мөеи ирызкны атцарауаө С. Зыхөбеи иареи еицы-рөит рагыхьатөи астатиа, егыаны-леит ажурнал «Алашара» (1959).

Руслан Хөанеи-ица ианшыа, атцарауаө ду Хө. Бгажөба зны иабжөеигөит фьц итытцыз М. Ла-крба иновеллақөа реизга иазкны арөцензия иөырц, убри алагы иөгышөарц. Иахьа дшазхөыцуа ала, рагыхьатөи ашыафөкөа Казтөз ақөыгыш изы уи гөагыуацөан. Аха өара иагышыгеит. Иахьынцайлшөз игөцаракны дазнейт. Ианыхиркөша Хө. Бгажөба даиргыхөит. «Ицө-гьам, аха ирацөаны уагыхьаларо-уп», – хөа иөиөөаз ажөакөа ихь-мыршткөа игөникылеит. Гөкажьрак инымгышкөа, хара имгөкөа Ш. Глиа ирфеиара дахцөажөеит. Уи нахыс есаира агьшышөа ирхөауан, дтышөынтөалон.

Агьсуа литератүратцөареи акритикөи ирызкны 200 инаре-иханы астатиақөеи аочерккөеи знапы итызххьоу, 30 инареиханы ашөкөкөа тзыжьхьоу Р. Қапба, аханатө еигыш, арфеиара иананы алакуп. Хазы шөкөкөаны итжы-хьоу иреиуоуп: Кь. Агөмаа, Л. Көытцниа, Л. Лабахөуа, С. Көыч-бериа, М. Лакрба, И. Папаскьыр, Вл. Анкөаб, А. Возба, Хө. Бгажө-ба, Шь. Ацьынцөал, Р. Цьопуа, В. Амаршыан, П. Бебиа, Кө. Гьерхе-

ан. Зеггы инарчыданы 40 шыкөса зыгыстазаара еилаз, иаамтөкөа здунеи зыгысахыз, лыжөлари лыгысадгылы ламысла рыматц зухьаз, атцара-аазара аус акырза иазаагысахьаз игышөмагыхөыс Маро Нинуа даргыжөөаны дахь-вагылаз ирфеиара агөацгыхөара инатөон, илшамтөкөа ркны лара илыбзоуроугы мачым.

Шөышыкөсөала арыцхарақөа рыхганы ахеиқырхара зылшаз, иахьауажөраанза иааз ижөлар рлахьынцөазы абас ихөит атц-арауаө: «Ари иунарбоит здоуха гөгөоу милатц хашреиуоу, уи ауп иахьанцөа хаазгөз. Зымчара ыказ жөларын агьсуаа. Зыгышөа ыказ жөларьк хархылтцит, уи акөхоит гьхьакагы хазгөло». Ахеиқырха-разы икацөатөугы абас дахөагы-шөит атцарауаө: «Ауаы итоурьх идыруазароуп, ускан игыеигышгыи

шытыхлатөуп, ахеиқырхарагыи убри акөхоит...»

Алитература-критикатө ста-тиакөеи аочерккөеи реизгөкөа: «Акритикатө етиудкөа», «Ахөышц-ареи азкөатыгыи», «Агьстазаара ахафөсахьақөа», «Ө-лахьынцөак», «Хара хазөеихар...», «Аамтөикө-шара зеггы азылагом», «Ажөа сахьарк абчарахцөа», «Адоуха ашцөа», «Мыкө азиас ахөытхөыт-жы» ухөа ркны рырфеиара дах-цөажөоит агьсуа шөкөиөцөа: Б. Шьынкөба, А. Цьопуа, А Гөгөуа, Н. Тарпца, А. Цьениа, М. Лашөриа, Н. Көытцниа, П. Бебиа ухөа азөырыи. Арака лымкаала иазгөатөамзар ауам даөакгыи. Р. Қапба шыарда илиршөхөит заатөи агьсуа журна-листика атоурьх атцөара инама-даны уи аматц азысуаз аказөацөа рыгыстазаареи рырфеиареи рытц-арафөи.

«Агьсуа жөабжькөа» – Москва

(Алгартөа)

инагоуп ажөабжь ажанр акны агьсуа литература иамоу аихьза-рақөа. Ашөкөи иагыхьажөа ацуп афилологиатө тцарадыррақөа рдоктор В. Бигөаа.

Ашөкөи азыргарагыи еиөна-кааит ашөкөиөцөа реидгылақөа жөларбжьаратөи реилазаара.

Азыргара аартуа ашөкөи дахцөажөеит И. Конопляни-ков. Анаөс атыжымтө ахөшыра

бзиа атауа икөгылеит: атцарауаө В. Бигөаа, афилологиатө тцара-дыррақөа рдоктор С. Казначеев, аурыс шөкөиөцөа: С. Антипов, О. Харламова, С. Усков, С. Бер-сенев, Л. Черникова, В. Кучер, В. Ериоменко, В. Баидин. Ашөкөи атыжьра зыбзоуроу итөбуп хөа рархөит, аимадарақөа рырфеи-ара акырза шацанакуа иазаат-гылеит Урыстыөла икоу Агьсны ацхаражөхөартө акнытө – К. Та-

2011 ш. итытцыз акритика-тцөа-ратө статиақөеи арөиашөаө рхафөсахьақөеи рыла еикөыршөоу ишөкөи «Агьсадгыл гьсыс иахоу» акны ашөкөиөцөа ацарауааи гөыгык рыгыстазаареи рырфеи-ареи далацөажөоит, хатөи бла-ла дрыхөапшы итытцауөит Б. Шьынкөба иөицш, А. Гөгөуа, Шь. Ацьынцөал, Гь. Гублиа, Н. Көытц-ниа, Б. Тьжөба, Ф. Искандер, А. Мыкөба, Г. Аламиа, В. Агьхөзоу, Е. Ажиба, И. Пкьын, иара убас В. Дарсалиа, И. Сазба, У. Аөзба ухөа егыртгыи.

Истатиақөа реизга «Адоуха ашцөа» (2014) акны акөзар, ры-рфеиара дахцөажөоит: З. Дарса-лиа, П. Чкадуа, В. Анкөаб, Ш. Чкадуа, А. Аргөын, А. Лагөлаа, Гө. Папаскьыр, С. Зыхөба, С Чак-ветөзе, И. Лакрба ухөа.

«Ицөажөаз атцөамцкөа» (2019) акөзар, еиднакыло али-тература-критикатө статиақөеи атцөамтөкөеи ззыкыз ашөкөиөцөа иреиуоуп: Б. Барцытцца, Л. Төанцца, С. Агындиа, З. Тьаи-цкө, Н. Цьынцөал ухөа. Дызрөа-атгылоит А. Папаскьыр, О. Да-мениа, Л. Саманба, С. Тапагөуа реицш икоу атцарауаа.

Ааигөа итытцит атц-арауаө атыжьра иазирхиаз атыхөтөантөи ашыкөсқөа рзы аус здидулоз ашөкөиөцөа С. Көытц-ниа игыстазаареи ирфеиареи иры-зку ишөкөи. Икөлацөагыи, иөитц-бацөагыи хөтыр дула изыкоу атцарауаө Р.Қапба аханатө еигыш арөиара агөацгыхөара имоуп. Ишөкөкөа амилаттө литератүра знысхьоу амөа аадыргышөит, агьсуа шөкөиөцөа рырфеиара еи-лыхьа уагыладыршөит.

Агьсны атцөарадыррақөа Рака-демиа хөтыр зкөу адоктор абжөа-агынеигыш, истатиақөеи иочерккөеи еиуеигышым аизгөаке иргөыларцө-ит, иштыцөыц итытцөит ишөкөкөа. Гөык-гысыкала 90 шыкөса ихытцра идныхөалауа, изөигышөит агөа-бзиареи агьсуа икөранцыра дуи. Зыгыстазаара зеггы хөажөлар рдо-уха аматц аура иазыкыз атцарауаө хөтөра иагыхьака дзөигыргьаша, игөи тьызгаша аамтөкөа хазшаз иатөеишыааит.

В. Агьхөзоу

АГЬСЫ ТӨУП ДЫРМИТ ИХӨЫШЦААРА

(Алгартөа)

ан ахөапшцөа рахь ихы нарханы ихөит: «иазхьархиаз алитера-тура-театртө композиция «Агьсы төуп сара схөышцөара» ала еиуеигышым акөрақөа ирытцанакуа, еихарак аөар гькынза инаагар хөахын Дырмит Гөлиа агьсуа доухатө культурафөи иааникыло атып, насгы дызнысыз амөа шмаиамыз, аха апынгылақөа дшыриаиуаз. Уи агьсуа нбани али-тератүреи рагытцара агьхьа инаргыла-ны, амилатц газөт «Агьсны», егырт акультүратө хөышцөарақөа мачым-көа рхьтцхьртөафы дгылан, шыарда-гыи илиршөит. Агьсны атоурьх акны акыртө аказөареи акамзаареи ирыбжьагылахьан, аха хөажөлар рхы еикөдырхон. Иахьа хара насып хөмоуп, хөанхоит ихыгышым, иазхөтөу Агьсуа Хөынцқаррафөи, агьсуа бызшөа хөынцқарратө бызшөаны ипхьазоуп. Ус анакөа, имызит Дырмит ду ды-ззыкөпөз, Дырмит ихөышцөара, аха-ангыи уи фьцөаара ақөымзааит».

Атыхөтөан агьсуа шөкөиөцөа ртөацөара ду ахьзала итөбуп хөа реишөит рагышгамтөафы ирхөац-гылаз, иара убас уахь имөахьтыцыз зеггы. Зкөзара дзырбаз ракөзар, ахөагыртө шөкөкөеи агөалашөа-ратө хөамтөкөеи ранөишыөит.

ниа, ахеидкыла «Москватөи агь-суа диаспора» акнытө – Д. Бар-ганцья, Москва инхо хьынцөуаө, ашөкөиөцөа В. Делба, Агьсуа-абөа жөлар Рконгрөс Иреихөзоу ахеи-лак иалоу, атцарауаө Б. Кобахиа.

Икөгылаз агьхьакагыи аусөи-цура ишазхиоу азгөагөауа агьсуа литератүреи Агьсни рганахьала даара ажөа көандақөа рхөит, агьсуа шөкөиөцөа еиуха акөфеи-арақөа рзөигыршөит. Аикөшөа-ра амөагысышөа иазкыз ажөабжь хөазөт арөдакциөахь иааицөаит уи иалахөыз В. Делба.

«ААМТА АХАХӘ ЕИЦШ, ИНЫШЬТЫХНЫ, ИУЗЫШЬТАЦОМ!..»

Анатоли ЛАГӨЛАА

Ажәеинраала ҕыцқәа

***
 Исанахоузеи слахынтца?!
 Ах, макъана имазоуп!..
 «Уажешьта абри амәала уца!..»—
 Ахшыө сыртцара иафзоуп!..

***
 Зегь хцәеиламәашьароуп хара,
 Абзиеи ацөгъеи рәеилдыргаанза...
 Шьюк ашьтоуп ахьз ду архара,
 Шьюк рыуаәра рыхьчоит иңсаанза...

Хауа дарбан ахтыңшша?!
 Иаалыркъан хайзгәаит!..
 Лара дамазааит аңша,
 Сара аурт сагааит!..

Иугәаңхаз лныкәра,
 Улшозар угәафы,
 Шәартас иамои укәра,
 Уеыжәлозаргә аеи!..

Еилыскааит шысхәо, даеаки,
 Зынза ифыцзаны иааңшуеит...
 Еитасцөызит са сыхькәкы,
 Еитә сабоуго хәа сцаауеит...

Азыхәашь хартару дара,
 Халазәару амшын дузза?!
 О, урт ирзаагом хәәхәара,
 Аха иааргароуп, зынза ханызза!..

***
 Зегь акака ирышьталоит,
 Ишзахәатцөкьо еихеит!..
 Азә дцоит иаб итөышьтрала,
 Өазыы дыссахеит...

***
 Ажәәкәа, ажәәкәа, ишәхәауаз шхәтцоз,
 Абар, уажешьта ахыкәәф хәажәгеит!..
 Шөгьылан шәифаччон иахгәытцасны
 хәатцоз,
 Ханышөпырыжәга, шөтынчза шәаатәеит!..

Шьюкы хьшәашәоуп, шьюкы шуп,
 Шьюк ргәала ахытцәаху пшаатәхоит...
 Акласстә гәы иаөызоу ажәәан цшуп,
 Ианыстцо сзымдыруа саанхоит!..

Макъана хәкәгылоуп хуасхыр,
 Излыхугь кырза игәгәаззаап!..
 Макъана шәәкәгыг хәжәәахыр,
 Хамчкәа фыхеит, имыцсзаап!..

Адгьыл зегь аналазо,
 Ажәәан агөы гжәоит...
 Урт иахьак еиналазом,
 Алабжыш афшөоит...

Бзия ибатөымыз зегь бзия иаабозма,
 Абастцөкья хгаззма, уаанза?!
 Ажәәкәа, ажәәкәа, шөгьгәра баша
 иаагозма,
 Ахәшеипш, хгәы шөыкөын шәхааза!..

***
 Ибон уи иаңсуара даара ишицөыхьантз,
 Итахзамкәа игауан...
 Аршөырта аниоу, иаразнак ашөымтз,
 Ахлантц ишьтуан...

***
 Аламыс змоуи, аламыс змами,
 Еөдыраашьас ирымои ара?!
 Анцәа улахь ианитцаз уакәшөоит, избами,
 Узнахазом уаха уеҳәара...

Ах, шака ишәартөузеи,
 Ажәәан ангөырөо...
 Зегь зымчу ирбартоузеи,
 Рыблакәа аныхөо...

***
 Адунеи ду ацөеипш, икьаш-кьашоит,
 Уи шьтыхны изку анап кьышкәа
 мааңсандаз...
 Уахакгы анцәа итаххатцөкьар, иҳазшоит,
 Ахөыс блакәа зхоу амаалыкь
 дааскьандаз...

Ипырхагоу азә дыкамкәа итыгь ду
 аныцкьаха,
 Дрыцөеит ахыцөхөыц!..
 Аңсуара ахагалара убриакара
 ианыцөгьаха,
 Уи закә тыпу шөазхөыц!..

Аиаша уацөарц утаххаргы зынзак,
 Иуамхагар амцхәәө игәра,
 Аламыс уашьтуам ухы ухаштны зынзак,
 Убриоуп изыбзиоу иара!..

Ишпәхаури хайнымаалар,
 Арака зегь хайңшым...
 Агөырөа хытны ичалалар,
 Кәараццоуп амшын...

Халалрак ыкоуп, аөстаәцәа идмыршөар,
 Хәгеимшхара, уи абна тоура иасуеит...
 Уеиха, уеиха, иахьынзаулшо укәар,
 Уа улаңш шаху хәаиуеит,
 хәгьымәасуеит!..

ИЗУАМ АХААНГЫ

ААМТА
 Иудырузааит, аамта ус баша
 акгы ахаштзом,
 Напахьзымназо иамоуп көалапк...
 Убрака иацәахуеит, ахара иашьтзом,
 Упцстаараф икоуццо гхашөк...

***
 Сыкәа итаршөны саиуеит сара сиаша,
 Иахьынзасылшо исыманы сцалоит...
 Санырбо шьюкы исыртөит
 гөыргәеҳәаша,
 Шьюк рхапыцкәа агыре рыхгалоит!..

Изуам ахаангы, изуам ахаангы,
 Итахәмаруеит уи хдакәа рөы...
 Игөианынгы, изаангы, игөианынгы,
 изаангы,
 Изеихамкит хәгацөгьагы хөы...

***
 Даара узыкөгөыгуа, уңьабаа дугы зду,
 Икоуп зынзакс ианизеилымкаауа узөу...
 Убриакара ицөтөымхоит уара ухьааи,
 угөырөеи,
 Зны-зынла ицөеишьоит; – «Иухьи,
 узырөеи?!»

Нас иаауңнагалоит, мышкыны ушнеиуа,
 Иаацөоушьоит, абарт зегь са истөнөу?!
 Уи зыпшкәа зыцөкашөаз, аңсаатө еиңш
 игәәтеиуа,
 Ианхәапыруа, иабоит зегь хәзөу!..

Уи мышкыны иахьыстаху исызнагар,
 Кыс амоуа атыпәф исыртөар,
 Уа иаацөыртп, аиашатцөкья зпырхагам,
 Уи иабап, иасымша изхөо алақмар!..

Ишпәхаури хайнымаалар,
 Арака зегь хайңшым...
 Агөырөа хытны ичалалар,
 Кәараццоуп амшын...

Ацстаараф икоуццо гхашөк...
 Убрака иацәахуеит, ахара иашьтзом,
 Упцстаараф икоуццо гхашөк...

***
 Хөычы-хөычла хлеиуеит, хайңшуп ахарт,
 Хәзеикөырхом амахө хәзөу...
 Убаскан еилахкааргы, ичалуршөи харт,
 Хәпцстаара дузза зыцөсу!..

Сыкәа итаршөны снейлоит сара сиаша,
 Алапшцөгьа исырбөм зынза,
 икөыблауп!..
 Уатцөы игыло рзыхәан ишыц лабашьан,
 Нейшьа ахьамам ахрацөгьаф иңшаауп!..

Дызлапыртци имбазшөа, мамзаргы
 итцазшөа,
 Дахьччар калома зынзак?!
 Иахьатәаху имгазшөа, уака имыцхөхазшөа,
 Иатөеимбазшөа мамзаргы газак!..

Ацстаараф икоуццо гхашөк...
 Убрака иацәахуеит, ахара иашьтзом,
 Упцстаараф икоуццо гхашөк...

Азөымзаразө дыкам, дзыкөшөаша
 зегь зцо,
 Дышнеиуа ибгьыцкәа еилапцоит!..
 Азиасгы усөуп, еибәфо ишцо,
 Амшын ду инахөлаз ицоит...

***
 Аамта ахәә еиңш, инышьтыхны,
 Иузышьтацөм!..
 Иццышөуп ахөеипш, иумгыхны,
 Узыхынхөзом!..

***
 Хыхь икәтөу идыруеит хәзөузегь хара,
 Хәхьнеиша, хәхьаиша шьафала!..
 Абзия зтәху зегь избөм изхара,
 Иееимгы дрышьтам тызшөала!..

Ацстаараф икоуццо гхашөк...
 Убрака иацәахуеит, ахара иашьтзом,
 Упцстаараф икоуццо гхашөк...

***
 Сеидара абранза иаазгеит шархәәцөоз,
 Ацөгьагь, абзиягь зегь збеит...
 Аңцстаара зис ду, агөгәәхәа иахьцоз,
 Ацхәкәа реиңш, сөызцәа сцөагеит!..

Азы уанышьтнах, иуцрымтцзеит,
 Уаманатц!..
 Умра анкыдла, иуцөхымтцзеит,
 Игьаманатц!..

Харт хматанеиуеит, уахылапш хазшаз,
 Адөы хәкөумтцан, хухөоит, гөырөала!..
 Хыхь икәтөу илапш хааза изыхьршаз,
 Ахааназ изирхоит убриала!..

Ацстаараф икоуццо гхашөк...
 Убрака иацәахуеит, ахара иашьтзом,
 Упцстаараф икоуццо гхашөк...

Арака иаацөоушьартө, абжәык ргөы төуп,
 Аха хмачзам атцөәан иахахаз...
 Аңцстаара сеигөыргьом,
 измаану анцөа итөуп,
 Сыбжоуп, арака исзынхаз!..

Акамчхөыңшзеиңш, иузымкыргы,
 Уалазап!..
 Укьаф цәгмапсза, ухьтакыргы,
 Уалацап!..

Харт хматанеиуеит, уахылапш хазшаз,
 Адөы хәкөумтцан, хухөоит, гөырөала!..
 Хыхь икәтөу илапш хааза изыхьршаз,
 Ахааназ изирхоит убриала!..

Ацстаараф икоуццо гхашөк...
 Убрака иацәахуеит, ахара иашьтзом,
 Упцстаараф икоуццо гхашөк...

АПСАДГЫЛ АХЬАА

Апсадгьыл ахьаауп ахьаакәа иреицөоу,
 Хәгеимшхара, мцапшны иуцралоит...
 Азөы иахаиртцөиуеит уи инацөоу,
 Өазөы, уиазы ахымца дафалоит...

Аамта еидароуп, ухады мацара,
 Уатцанатц!..
 Исзышьтыхуам хәа, икажыны умцароуп,
 Ухатцанатц!..

Харт хматанеиуеит, уахылапш хазшаз,
 Адөы хәкөумтцан, хухөоит, гөырөала!..
 Хыхь икәтөу илапш хааза изыхьршаз,
 Ахааназ изирхоит убриала!..

Ацстаараф икоуццо гхашөк...
 Убрака иацәахуеит, ахара иашьтзом,
 Упцстаараф икоуццо гхашөк...

Аңшзара аншөартөугы даара ирацөоуп,
 Ааигәа агөылышьяпкәа иртәартөуп!..
 Аха апсадгьыл азыхәан
 аңсуаа еибашьцөоуп,
 Уа иааишьагы рымам, иагьшөартөуп!..

Ишөмырөыхан сгөырөакәа,
 Ишөмырөыхан схьаа...
 Уахь сабажөгауеи сшьапкәа,
 Сзышөхәәеуазеи заа?!
 Акгы хөеилазам хара,
 Хөеиөампшша хайлытцит...
 Уи дсыцөгьылахьеит хара,
 Исхарам акы лхөыцит...

Ацстаараф икоуццо гхашөк...
 Убрака иацәахуеит, ахара иашьтзом,
 Упцстаараф икоуццо гхашөк...

Ацстаараф икоуццо гхашөк...
 Убрака иацәахуеит, ахара иашьтзом,
 Упцстаараф икоуццо гхашөк...

Агәнаха иатцалаз ахара изгом,
 Икөнахыр алшоит бицарак...
 Удгьыл тиитцөкьан амал узаагом,
 Иатнухыр калома уи царак?!
 Шақантө хара хьыдара иақөызхьои хөар,
 Шақантө хә хәпсымтөра иахтнахтцөи?...
 Амалуаа рхазыхәан еиңу ак рызбар,
 Уи харгы иахөеиңушөа изахәтцөи?!
 Хьыкөкытцөкья хәцөкьамлартө
 иаадыруеит хәхьцо,
 Хмилатц ирзеицөоу мөа ханылом...
 Хадгьылаф аңсуа дтөымны дказтцө,
 Идамратцөкья ипсы тадыргылом...

Ус ианеиғалшьа лара,
 Саргы сгөызегь сымкьеит...
 Узтәхым изы абылра,
 Сылымшазт, сылпыркьеит!..
 Ара дыказам шахат,
 Ара иубом аиаша!..
 Нақ ихаршөхьеит хәсаңат,
 Хәфкәа аркны хзыртөаша!..

Ацстаараф икоуццо гхашөк...
 Убрака иацәахуеит, ахара иашьтзом,
 Упцстаараф икоуццо гхашөк...

Ацстаараф икоуццо гхашөк...
 Убрака иацәахуеит, ахара иашьтзом,
 Упцстаараф икоуццо гхашөк...

Хәпсадгьыл хазына, уа уоуп хгөыгырта,
 Даеаңьара хьы хмырхалароуп...
 Аңша цөаатцөауа икөымларц
 аңсуа икьаңта,
 Ахьтөы цөтцөеипш,
 ибызшөа хаа галароуп!..

Хәидызкылауаз рацөан,
 Хөеиңыртцөмызт хөлаанза!..
 Аха хамтөыжөәкәа пытцөтцөан,
 Мчык хартөеит хәпраанза...
 Сзышөыргәәкуазеи сшьапкәа,
 Шөеитазыкөлои шөышьтра?!
 Шьта излеилатцөои хәгөкәа,
 Шьта хәхьзөма рыршөтра?!
 Са сарпысра стысит,
 Ба бахкәажәра бтөуп!..
 Са шөымөак сырнысит,
 Бара макъана аоуп!..
 Ацгөы мыжда, хәцәа арыбзеит...
 Ииашам дахьтөуар аңцстаара нзыжьуа,
 Аамтала анцөа иуитаз игоит...
 Ибдыруама ардөына атратцөкья
 казмыжьуа,
 Амахөкәа анеиду –еибарыгөгөоит!..
 ***
 Са сарпысра стысит,
 Ба бахкәажәра бтөуп!..
 Са шөымөак сырнысит,
 Бара макъана аоуп!..
 Нас, убри амөа бхала
 Быкөлар, интцөазом!..
 Харт хайцыз лыпцхала,
 Иахьакөым хцазом!..
 Сахкәажө илгөаңхаззаап,
 Акыркыр дыччеит!..
 Сычкөынрагь мцазазаап,
 Лыччапшь сөаччеит!..
 Азгәб лыгәәтеира,
 Маңзакы иаикөтөеит...
 Амреиңш дуаркалеиуа,
 Сгөатца дынтатөеит!..

Ацстаараф икоуццо гхашөк...
 Убрака иацәахуеит, ахара иашьтзом,
 Упцстаараф икоуццо гхашөк...

Ацстаараф икоуццо гхашөк...
 Убрака иацәахуеит, ахара иашьтзом,
 Упцстаараф икоуццо гхашөк...

Аиҕагакэа ҕыцкэа

«СХЫЛАП АЖЭФАН АПКА ЕИҔШ СПЫРУА...»

Расул ГАМЗАТОВ**Апкакэа**

Сгэы иснаҕалоит ус зны-зынла
асолдатцэа,
Аибашьрантэ ихнымхэыз еибганы,
Ишьаартцэроу иламлеит адэаза,
Ипсаатэ шкэакэан инеиуазшэа ипчырны.

Ускан инаркны ипчыруеит иахьанзагь,
Хыхьынтэи иҕақедьроит рыбжкэа,
Уи акэхап нас, урт рыцаарақэа
хбандаз хэа,
Лассы-ласс хара ажэоаных хзыпшуа.

Ицоит, ицоит хыхь апкакэа еишьтала,
Мраҕашэара иалазуеит дара,
Урт реишьтагылае икахуп еимкырак,
Сара сакэхап иагу ацэахэа...

Иааип нас атыхэтэантэи са сымшгы,
Схылап ажэоан апка еиҕш спыруа,
Псаатэцас ажэоан ацантэи есымша,
Адгылае инсыжкыыз рызэфытуа.

Сгэы иснаҕалоит ус зны-зынла
асолдатцэа,
Аибашьрантэ ихнымхэыз еибганы,
Ишьаартцэроу иаламлеит адэаза,
Ипсаатэ шкэакэан инеиуеит ипчырны.

Мухаддин БЕМУРЗОВ

***

Ацэылашамтаз асаби еиҕш амш ииуа,
Дгылы жэоани игараца ирыжжэахуеит.
Цыкэбар пымцэан адгыл зегь шауа,
Аикэарақэа азиаскэа ртыеахуеит.

Ецэа зцаршэым ажэоангы зацэуп,
Шарҕаз шэаҕшыгы ажэоан аца ашэуеит.
Ацстхэа шкэакэа жакыан иафачуп,
Абна еацэцас азиас ае азы ажэуеит.

Ан лыбзиабара

Сықкэын хэыч, сымыш, сгэыгырта,
Еснаг уқэыпшыз, ишэтуа
ацатлеипш уара.
О, Анцэа ду, са сахэазом еиҕау, –
Убри сыцацла хэыч акгы
амыхааит, иуахау!
Уао изымычхауагь сычхауеит уа узы,
Кыр ухышазар са исыхааит – схэычы!
Ихырцэаргы сызнапык нэакны,
Егы снапала усгэыдсыхэцэалоит
ургэҕэаны.

Азын баҕча

Уахынла сбаҕча ицалеит аурт,
Ацла рымахэ анацэкыарақэа пьцэцэо.
Сбаҕча рыцха, агэыҕкыа иаго,
Схышэқэа ирысуан: «Икаумцан
сыцсыртэ».

Аха ианша, Азаахра ду амш,
Хбаҕча шейкэаз гэанаҕеит еиҕа,
Убри аикэара еигэыргыан аҕша,
Хцэацла аоычеит, акасы шкэакэа ахаца.

Анна АХМАТОВА**Амза оажэиак. Ацх. Ашэахыа...**

Амза оажэиак. Ацх. Ашэахыа.
Ахтнықалақ ацэаара убартоуп уаха.
Дарбан ус змамыз, дарбан зегь жкыаз,
Адуеиае абзиабара ыкоушэа зхэаз.

Иацэаашыан, мамзаргы агэыгыра иаган,
Инхоит ус абзиабара шыкоу агэра рган.
Аикэшэара иашьтоуп, аиҕырцра
иацэшэоит,
Абзиабара ашэакэа цэырган ирхэоит.

Аха амаза ззаатыз ыкоуп цыауы,
Уахынла атынчра пхэоит дара реы,
Уи атынчра сахтыгэлан машэыршэа,
уажэшьта
Сызлымго ачымазара сымоуп сара.

***

Аоы уашыны уаныкоу сеигэыргэоит, –
Иухэо уажэакэа цак рымазам.
Заа тагалан аан иҕаихыргэон, –
Абирак оеижкэа дыроегь иацшэымахын.

Хоыцбагь хара еижэагоу тэылак ахь
Хнанаган, рацэа хэххэит уажэшьта.
Аха избан, ас хзыччо акалэшэа,
Хаара зцамыз аччапшы ханахан?

Иахтахын хгэы хзырхыуа хэаа цэгьак,
Хашьтамызт насыҕ гэыроадак...
Ах, дынсыжкызом соыза изаацэан,
Соыза исзааигэоу, сгэы иаду.

***

Ахахэ шкэакэеиҕш цака ацэеь ду ацан,
Итаршэуп сгэы имызуа гэалашэарак,
Уи исзышьтымхуа еидараны са сацоуп,
Зны игэыргэароуп, зны ихэаууп
са сзыркараз.

Ус сгэахэуеит, ааигэа сыблақэа
ирхыпшыло
Имбарцгы, зынза игэаимтарцгы
залшом,
Дархэыцроуп уи, ма илахь еикэнацэроуп,
Иазызыроуа сгэыроажэабж
агэра игароуп.

Са издыруеит, анцэахэқэа ауаа
хашхатэран
Икарцон, маҕэарцас, ирымьмккэа
рыхдырра,
Сынхаларцаз алахьеикэра ахратэрае,
Са сгэалашэарахь уиагоуп, иудыруаз.

Муза лахь

Муза – сахэшьа дысэаҕшит сара зны,
Лылапш лашан уи, илашацкыан.
Ахтэы мацэаз сымылхит нас уи аены
Исымаз са саапын иамтан.

Муза! Иббома насыҕ рымоуп зегьы –
Атыҕацэа ахэсақэа, иеибоу...
Еиҕуп стэхар сара абрака уеизгы,
Стэкушэа сыказар аиҕа.

Издыруеит: сапшуашэа ифысхлал саргы
Ашэҕкэа, адэыкын хышэҕкэа, ипшқоу.
Ирныроуп абри адгылае икоу зегьы
Абзиабара ахэаа цэгьа рнырроуп.

Ахышэае шаанза избыллоит ацэашыы,
Азэгьы сизгэыкуам сара уаха.
Аха истахзам, уахауама, исҕахы,
Са стыпан еазэ лыгэызра гэнахауп.

Уацэыцкэа асаркыкэа исаҕачо ирхэап.
«Былапш шлашацкыам бизгэамҕеит.
«Лара мыжда исцэылымгеи» -
аҕак са икасцап.

Уи Анцэа иситаз ахамта.

Марина ЦВЕТАЕВА

***

Издыруеит, сыцсуеит шарҕазы!
Аха, ианбыкэу, ианба?
Иарбан шэаҕшыу сызтэхо, сара сакэым
изызбаша!
Ах, икалондаз убас, икалонда, икала,
Ашьжы шэаҕшы, ахэылл шэаҕшы –
Рыобагы ракэхар сыцсы зыцташэаша.

Скэашошэа адгыл зегь сықсэит! –
Сара ажэоан аҕа!
Нас ашэҕ-гэилкэа ирзымкуа снапкэа, –
аха усгы ак мыроашыа.
Издыруеит сыцсуеит шэаҕшык азы! –
Ишьхауарбоушэа цхык,
Хыхь анцэа ду ишазом
са сыцсаатэ цсы азыхэан.

Пшьаала напыла инаскыаго
игэыдыкылам аҕыар,
Жэоан ахь сеихап са еазнык,
ацыхэтэантэи
агэыргэажэа азыхэан.
Ашэаҕшы зныктэи аимкыара, знык –
аччапшы
аимкыара аиҕш...
– Са сышпоету сынхоит сыцсаамта
азыхэангь.

***

Унеиуеит зынзаск сара усеипшыны,
Улапш ааныжыуа цака.
Са сыхгы ласыркэуан уара уеицшцэкыа,
Уаатгылар стэхузеи шака!
Алашьцара уалпшыны иумбаргы,
Уаҕхыа аоыра иану,

Икалоит шака схыцуа уқхызаргы,
Маринагь са шакэу изахызу.

Ара нышэынтроуп хэа умхэыцын,
Умшэан, сара сгылан саазом,
Схаҕа бзи избон мыцхэыцкыан,
Сыччар, иансархэоэ иаузом.

Сшьагы сеимнадон сдакэа ирталан,
Сыхцэ цырақэа акакала ихэуан,
Саргы зны абра сыкан, сымсалао,
Мацзак уаатгыларгь ауан.

Цла махэҕак пцэа ухахыхэан,
Утахызар амаахыркэагы фых,
Анышэынтра акынтэи атыцциндра
Ахаара гэатан ифых.

Умгылан, ухы укэае, утынчза,
Ухы укэыж умгылан абра,
Иласны усызхэыц сара стынчхарц,
Иласны сухаштырц сара.

Амра шэахэа укэычца угылоуп,
Иааукэыршан ахтэ саба капсоуп,
Усцэымшэан, сара, адгыл иагэылоу,
Сыбжы ыцэюны уахынтэ ианго.

Андрей ВОЗНЕСЕНСКИ**Асага**

Бара ашьыж шараз сбырфэхоит,
Шьапеимаада снаскыабгарцз
бдэылтцуеит,
Бара сара ахаан сыбхаштуам,
Бара сара ахаан сыббашам.

Ахьта былалар сшэоит, са быҕхыакуа,
Сгэы инаснаҕоит: «О, анцэа дузза!
Сара дунеихаан бысхаштуам,
Сара дунеихаан бызбашам».

Ацэкэырҕа ссақэа зху уи азкырҕа,
Уи Аҕбакацартэи Абиржеи, –
Сара шыта ахаан исхаштуам,
Сара шыта ахаан избашам.

Ишанхазшэа, аҕша хышэашэа иартцэыуаз,
Гэыҕра зхымыз урт быбла еикэарақэа...
Ахынхэра – бизарак иазхэашам,
Сара бара ахаан бызбашам.

Абри адгылахь нас хэ хынхэыргы,
Дэазныкыгы, Гафиз ду ишихэашыоу,
Барей сарей ускангь ханинишам,
Сара шыта ахаан бызбашам.

Зынза имацзан ускан, аиашаз,
Алибамкаара иказ хэбжыара.
Иахцэиҕшыз ааста уи шбашаз,
Иахьахымдыруаз шакэыз иаххараз...

Харт зыцс тоуи – аҕацэыра зыцс тамы
Алибамкаара хэбжымцуа иахэбжыами.

Баша инхап цыара ахаракырае
Ф-цэахэак, идэылпграаз арантэи:
«Сара бара ахаан бысхаштуам,
Сара бара ахаан бызбашам».

Бысцэымзын

Бысцэымзын ахаан бара,
Саатыбжак хэагь бысцэымзын цыара,
Зыкынашықэса рнаос бхынхэыр,
Бцэашыы аркуп иххаза.
Назаза хэа сныжыны бымцан,
Машэыршакэ, ма быццакцэан...
Зегьы сынрыжкыргы,
Бара сныжыны бымцан,
Азэгьы биеиҕшмыз,
Дэаакала ба бшаз.
Бысцэымзырц!
Сихэоит Хэзшаз!
Ипчыруеит хэа хэзтоу
Ахаирплан,
Барей сарей ххала
Хэзтоу,
Ипчыруеит, ипчыруеит,
Ипчыруеит.
Макак хэкэыршан,
Хэазхэаз макак,
Хэа хэыруеит
Уахь, иахыкам аамҕак.
Сыжэоа бхықэцаны
Быцэоуп бара,
Мацк иалыҕхоит
Амра ашэахэа
Бнапсаргэыца,
Уи амцеиҕш иҕхоуп.

Назаза сааныжыны бымцан,
Машэыршакэ, ма быццакцэан...
Адуеиае зыкь цэымза аркуп,
Зыкь рахынтэ
Цэашык са истэхуп.
Уи иарку ацэашыы
Ба бцэашыоуп.
Иахцэумырзын Ацкыара Анцэа!
Царта змам акны хэеиргы ихыча!
Иамукэа сыззаргь схаҕа,
Бара бызыр зузом, ихаца!

***

Сааит сара арахь, ус сымазам,
Сгэы ахьфэыгуа зегь агоуп.
Азлагара ицэоу ацшэымахан,
Ахэае икэгылоу иароуп.

Ашырзыцэ иоаз иахагэежыуа,
Пшьаала шхыц зацэык пчыруеит,
Азмыж ахыкэан зылан лыкэфэытуа,
Дшыцсхэоу сымдыркэа схынхэуеит.

Ихнакэеит ашэакэа хыланы,
Азмыж цэула, изыгхаз,
Ицырцыруан амза гыланы,
Бла зацэыла азы иҕацшуаз.

Избоит уажэ сара зегь фыцбарак,
Ипшуп аҕслышкэа цэаакза,
Сцынца итэсуеит урт рыфэы цыбара,
Сыдгылхарц сгэахэоит уажэ еиҕа

Владимир ЛЕОНОВ

***

Сара сзы – ашэакэа, ашэакэа, ашэакэа...
Сара сзы – ашьхақэа, ашьхақэа,
ашьхақэа...
Сара сзы – архақэа, архақэа, архақэа...
Кэбинатэи акаршэарақэа.

Сара ахауа, ахауа цкыа сахэоит.
Ацэеь ацэеь ссахыа сыпшаахуеит,
Амра ахэаҕшра иаакэмцэакэа згэахэо,
Азаракыашэҕ сахынапшуа избухуеит.

Са сзы – ахэылпэз, ахэылпэз, ахэылпэз,
Изахэо амза хэфе лаша.
Маза аиниара, аиниара, аиниара,
Аҕслыш пшза амцан ианцэылашо.

Хкэарацча ацэажэабж иньцакны,
Ацэкэырҕа сса шэахны ихылахуеит.
Алашьцара реагэылакны,
Ишкэакэаза ишэны аоынкэа гылахуп.

Са сзы цэымзак, цэымзак имыцэазо,
Акэацаб лэа сыбла ихылахуеит,
Сангы, сан, сан сгэы итнымцэазо
Лыкэын хэыч сакэны слыдгылахуп.

Схэычра сашьтан, схэычра бла иатэа,
Ицэрышкэаза цыара испылазшэа...
Жэоан икыдуп исыпшааз аецэа,
Иҕацэыз сыюны фыц сахылазшэа.

Пхыз избухуеит, ма илапшцашэараны,
Слымха иҕаоуеит
схэычра ашэакэа,
Уажэгы игозшэа хыҕта
иалыюны,
Сшанха сгылахуп уака агэашэафеы.

***

Сахыз акэаскыа, – хэаҕнаҕа,
Игылоуп аишэа лаке настха,
Фымт стэацэа аишэа иахатэоуп,
Сыбла ихылоу уажэ урт роуп.

Анцэа исахыачаҕа ахшыуп,
Уа имыцэазо акэацаб аркуп.
Иҕабуп, уа суеихыргэоит, сыфны,
Уажэгы сахымоу сыхычаны.

Ицахэоу ашыкэсқэа рыхтыс
Тынч ииасуеит хара ихаҕыс,
Ицахэоу рышьтақэа лассы
Дыроегь иҕалахуеит рыцсы.

Узхэычра сгэатэе ихааза
Уажэгы ахра ауеит – са сынаҕа,
Уа сани саби рыцсы тоуп,
Уажэ сыбла ихылоу дара роуп.

Еиталгеит Гэында КЭЫЦНИАҔЦА

